

Література рідного краю

Наші земляки

I. Проектна технологія навчання: данина моді чи нагальна потреба?

Що може бути краще для становлення особистості, ніж відчуття успіху й особистої значущості у процесі своєї праці? Проектні технології, до впровадження яких так активно закликають сучасних учителів, спрямовані на стимулювання інтересу учнів до нових знань, на розвиток дитини через вирішення проблем і використання цих знань у конкретній практичній діяльності. Особливо актуальним є застосування методу проектів сьогодні, коли сучасна освіта переорієнтовується на профільне навчання.

Проведемо невеликий екскурс в історію питання. Метод проектів був запропонований і розроблений американським філософом Джоном Дьюї у першій половині ХХ ст. Він запропонував будувати навчальний процес на активній основі, спираючись на цілеспрямовану діяльність учнів з урахуванням їх особистої зацікавленості в цих знаннях. Американці змогли конструктивно підійти до суті методології й усвідомити величезні переваги нових підходів. Саме тому з часу появи технології на арені педагогічної думки і дотепер вона активно використовується у практиці американської школи, коли в українській школи виникла необхідність у якісно нових характеристиках освітніх систем (поліфункціональність, цінніснодоцільність, варіативність тощо), метод проектів користується попитом і популярністю.

В основі методу проектів лежать:

- розвиток пізнавальних умінь і навичок учнів;
- вміння орієнтуватися в інформаційному просторі;
- вміння самостійно конструювати свої знання;
- вміння інтегрувати свої знання з різних галузей науки;
- вміння критично мислити.

Метод проектів орієнтований на самостійну діяльність учнів (індивідуальну, парну, групову) у відведений для неї час (від декількох хвилин уроку до декількох тижнів, а іноді й місяців). Це завдання особисто орієнтованої педагогіки.

Проектна технологія передбачає наявність проблеми, що вимагає інтегрованих знань і дослідницького пошуку її вирішення. Результати запланованої діяльності повинні мати практичну, теоретичну, пізнавальну значимість. Головною складовою методу є самостійність учня. Дуже важливою також є структуризація змістовної частини проекту із зазначенням поетапних результатів. Використання дослідницьких підходів у проекті є свого роду наріжним каменем технології. Причому послідовність цих методів можна поставити у такий ряд: визначення проблеми (визначення завдань, які впливають із дослідження) — висунення гіпотези вирішення завдань — обговорення методів дослідження — оформлення кінцевих результатів — аналіз одержаних даних — підбиття підсумків — коригування — висновки.

Учителю варто озброїтися усім арсеналом дослідницьких і пошукових методів. Він повинен уміти організовувати і проводити дискусії, не нав'язуючи своєї точки зору, не пригнічуючи учнів своїм авторитетом.

Чи можна поставити під сумнів користь проектної технології, якщо в ході її застосування учень вчиться самостійно здобувати знання і використовувати їх для вирішення нових пізнавальних і практичних завдань? Діти придбають комутативні навички та вміння, працюючи у різноманітних групах та виконуючи різні соціальні ролі (лідер, виконавець, посередник і т. п.), ознайомляться з різними думками щодо однієї проблеми. Особливо цінним активізуючим стимулом діяльності є те, що проектне навчання не порушує принципу невимушеності, у міру виконання роботи зростає ступінь захопленості нею. Діти вчать на власному досвіді й досвіді своїх товаришів, бачать результат своєї власної праці.

Який би різновид проектної технології не застосував учитель — чи то груповий; чи то парний, чи то індивідуальний, він обов'язково переконається в її спроможності одержати успішний педагогічний результат. Ми активно голосуємо за метод проектів у загальноосвітній школі.

II. Проектна технологія на уроках української літератури

Типологія навчальних проектів

Аналіз досвіду роботи в школі свідчить, що рушійною силою процесу навчання є інтерес учнів до предмета. Розвивати його покликані системи інтерактивних та особистісно зорієнтованих педагогічних технологій, серед яких — метод проектів.

Модне слово «проект» постійно на слуху. Але чомусь одні проекти виконуються і приносять результат, а інші — ні.

На сучасному етапі реформування шкільної освіти виникла проблема відродження методу проектів у вітчизняній практиці, враховуючи його незаперечну цінність, що співвідноситься з діяльнісним підходом у сучасній дидактичній системі.

Учителі-словесники намагаються використовувати в роботі як вітчизняні, так і зарубіжні інноваційні методи, спрямовані на розвиток у школярів найкращих духовних цінностей.

Ще В. Сухомлинський переконував, що «справжня школа — це багатогранне духовне життя учнівського колективу, в якому учитель і діти об'єднані багатьма інтересами і захопленнями».

Тому, на нашу думку, найдоцільнішим є інноваційний метод проектів, який передбачає використання педагогом сукупності дослідницьких, пошукових, творчих за своєю суттю методів, прийомів, засобів. Створений у 20-х роках ХХ століття у США (Джон Дьюї розробив ідеї активізації доцільної діяльності учня у співвідношенні з його особистим інтересом саме в цих знаннях як засадах навчання), популярний у школах різних країн світу (Великої Британії, Бельгії, Італії, Ізраїлю, Фінляндії, Нідерландів), метод проектів на сучасному етапі розвитку педагогічної галузі починає набувати більшої популярності, модифікуватися, пристосовуватися до сучасних умов функціонування школи, узгоджуватися з новими завданнями освіти.

Робота над проектом — практика особистісно зорієнтованого навчання в процесі конкретної праці учня на основі його вільного вибору, з урахуванням його інтересів . У свідомості школяра це має такий вигляд: «Все, що я пізнаю, я знаю, для чого це мені треба іде я можу ці знання застосувати». Для педагога — це прагнення знайти розумний баланс між академічними і прагматичними знаннями, уміннями та навичками.

Проектна діяльність допомагає усвідомити відповідальність кожного за спільну справу, підвищити рівень особистої участі, якомога ефективніше виконати роботу та представити її результат.

Як відомо, існують різні класифікації навчальних проектів та їх видове розмаїття. Так, одному з послідовників Дж. Дьюї — В. Кіпатрику вдалося вдосконалити систему роботи над проектом. (Проектом у той час вважався цільовий акт діяльності, в основі якого інтерес дитини). Модель, яка відображає таке розуміння, представлена автором у такий спосіб:

Типи проектів:

- Створюваний (продуктивний);
- Споживчий;
- Вправа;
- Науково-дослідницький;
- Розв'язання історичних або літературних проблем;
- Створюваний (продуктивний) проект пов'язаний з трудовою діяльністю — підготовкою макета, конструкторською діяльністю тощо.
- Споживчий (його метою є споживання у найширшому розумінні, включаючи розваги) — підготовка ек-скурсій і надання різних послуг тощо.
- Проект-вправа — це проекти навчання і тренування для оволодіння певними навичками.

Робота над проектом включає усвідомлення учнем мети, оформлення задуму, розробку організаційного плану, роботу за планом, підбиття підсумків у вигляді письмового звіту.

Одним із провідних теоретиків методу проектів є професор Є.С. Полат, яка у своїх роботах (у співавторстві з колегами) дає відповіді на питання, що виникають під час використання проектних технологій у освітньому процесі А.О. Пехота пропонує свою класифікацію проектів:

Типи проектів:

- Дослідницькі;
- Інформаційні;
- Творчі;
- Практико-орієнтовані;
- Ігрові ;

Виходячи з умов, методів та особливостей нашої освіти, найдоцільнішою є така типологія проектів:

- За характером контактів;
- За характером координації;
- За предметно-змістовою галуззю;
- За кількістю учасників;
- За формою представлення результатів;

- За тривалістю;
- За провідною діяльністю;

Розглянемо детальніше структуру кожного типу проектів.

I. За формою представлення результатів:

- театралізована вистава;
- класне свято;
- конференція;
- телепроект;
- відеопроєкт;
- творчий звіт;
- композиція;
- фантазія;
- ярмарок;
- фестиваль;
- екскурсія тощо.

II. За предметно-змістовою галуззю:

- монопредметні (літературно-творчі, історико-краєзнавчі, спортивні, природничі, проекти дизайну);
- міжпредметні;
- позапредметні.

III. За характером координації:

- з безпосередньою;
- з прихованою.

IV. За характером контактів:

- внутрішні (серед дітей однієї вікової групи (класу), серед учнів школи, району, міста, країни);
- міжнародні (серед представників різних країн).

V. За кількістю учасників:

- індивідуальні;
- парні;
- групові.

VI. За тривалістю:

- нетривалі (кілька уроків з програми одного предмета, 2 — 6 годин);
- середньої тривалості (від тижня до місяця);
- тривалі (від місяця до кількох місяців).

VII. За провідною діяльністю:

- дослідницько-пошукові;
- ознайомлювально-інформаційні;
- ігрові (рольові);
- творчі;
- прикладні.

1. Дослідницько-пошукові проекти.

Діяльність учнів спрямована на розв'язання проблеми, результат якої заздалегідь не відомий. Проекти за своєю структурою максимально наближені до наукових досліджень:

- постановка проблеми;
- формулювання гіпотези;
- планування та розробка дослідницьких дій;
- збирання інформації, її аналіз та узагальнення;
- підготовка та оформлення результатів проекту;
- публічна презентація результату;
- рефлексія;
- висновки.

Для цих проектів важливі мета, структура, соціальний напрям, актуальність. Вони дають змогу активізувати та розвивати розумові й мовленнєві здібності школярів, їхнє мислення, пам'ять, привчають до уважності, спостережливості, відповідальності, формують культ знань.

2. Ознайомлювально-інформаційні проекти.

Спрямовані на збір інформації про який-небудь об'єкт, явище. Передбачено ознайомлення учасників з цією інформацією, її аналіз та узагальнення фактів. Проект має певну структуру:

- формулювання мети;
- робота з різноманітними джерелами інформації;
- обробка матеріалів, їх аналіз, узагальнення, зіставлення з відомими фактами, аргументовані висновки;
- оформлення результату;
- презентація (публікація, у тому числі в електронній мережі тощо).

Проте в процесі роботи припускається корекція структури проекту. Крім того, ознайомлювально-інформаційні проекти можуть бути органічною частиною дослідницьких, їхнім модулем.

Результат такого проекту можна представити таким чином:

- збір і оформлення цікавих фактів із життя письменника (життєва позиція, ідейно-естетичний ідеал, кредо і світогляд, вдача, темперамент, грані особистості, характер, зацікавлення і захоплення, обдарування тощо);
 - пошук і оформлення відомостей про різні варіанти твору;
 - складання карти подорожей літературних героїв;
 - створення фотоальбомів, виставок;
 - проведення уявних екскурсій тощо.

Ці проекти інтегрованого характеру. Учні одержують проблемні завдання залежно від пізнавальних інтересів і творчих здібностей (завдання для біографів, учнів-літературознавців, учнів-читців тощо).

3. Ігрові (рольові) проекти.

Учасники беруть на себе певні ролі, обумовлені характером та змістом проекту. Це можуть бути як літературні персонажі, так і реально існуючі особистості, імітуються їх соціальні або ділові взаємини. Ступінь творчості учнів дуже високий, але домінуючим видом діяльності залишається гра. Результати роботи намічаються на початку, проте повністю вони виявляються лише наприкінці. Структура проекту залишається несталою до завершення роботи.

Результат ігрового проекту — це:

- реклама книжки;

- імітація зйомки продовження оповідання чи повісті;
- літературно-театральні вистави;
- обігрування різних сюжетних версій та ситуацій, у яких опиняються герої;
- літературні ігри (кросворди, чайнворди, лабіринти, ребуси і т.д.);
- ігрова імітація соціальних і ділових стосунків тощо.

4. Творчі проекти.

Такі проекти не мають чіткої структури спільної діяльності учасників, вона вимальовується залежно від жанру остаточного результату та його представлення. Однак оформлення результатів потребує чіткої структури обраної форми. Головне завдання проекту полягає в тому, щоб навчити школярів грамотно, логічно, творчо висловлювати свої думки, використовуючи засоби художньої виразності.

Результат творчого проекту — це створення презентацій:

- відеофільму;
- фотопроєкту;
- діафільму;
- сценарію до створених фільмів;
- рукописних збірок різної тематики з ілюстраціями;
- сценарію літературно-музичного свята;
- колективного колажу;
- ілюстративного матеріалу;
- журналу мандрівки разом з улюбленим героєм; творів різних літературних жанрів (казок, оповідань, есе, віршів, статей тощо);
- альманаху;
- макета журналу, газети, альбому тощо.

5. Прикладні проекти.

Мають певну структуру взаємодії учасників, кожен з яких виконує певну функцію. Проект має чітко визначений результат, який орієнтований на соціальні інтереси учнів. Особливо важливою є правильна організація координаційної роботи у вигляді поетапних обговорень та презентація одержаних результатів і можливих засобів їх упровадження у практику.

Результати прикладних проектів — це складання:

- програми з літератури для внуків;
- проекту освіти 20.. року;
- заповіту нащадкам;
- словників різних видів: топонімічних, власних назв, застарілих слів, діалектизмів, неологізмів (на матеріалі художніх творів) тощо;
- хроніки життя класу;
- законів класу (школи);
- інструкції тощо.

На практиці частіше доводиться мати справу зі змішаними типами проектів.

Надаємо на ваш розсуд проекти, використані на уроках літератури рідного краю в нашій школі.

5клас

Тема Література рідного краю. Андрій Поліщук . «Християнська абетка».

Мета: продовжити знайомити учнів з творчістю письменників рідного села, а саме Андрія Поліщука; ознайомити з його книжечкою «Християнська абетка»; вчити дітей аналізувати поетичні твори, коментувати їх ; розвивати вміння виразного читання поетичних творів, творчу уяву, працювати над проектами; виховувати любов і повагу до Бога, бажання жити за його законами .

Тип : урок-презентація

Обладнання: виставка творів Андрія Поліщука, фото , реферати про українські народні традиції та обряди.

Хід уроку

*Відкрий скоріш абетку,
І все уважно прочитай.
А потім ще й матусеньку
Про неї розпитай.
Нехай дідусь, бабуся
І татко твій також
Про Господа розкажуть,
Щоб в серці збереглось.
Андрій Поліщук*

I. Організація класу

II. Актуалізація опорних знань

Бесіда за запитаннями:

1. Чим уроки літератури рідного краю відрізняються від інших уроків?
2. Творчість кого з літераторів рідного краю уже вивчали?
3. Чи знайомі з творчістю Андрія Поліщука?

(очікувані відповіді: літератори рідного села: Андрій Ілліч Поліщук, Юрій Георгійович Артеменко, Павло Андрійович Кучеренко, Павло Таран. З творчістю Андрія Поліщука знайомилися в 5 класі , коли на уроці літератури рідного краю вивчали казку «Калиновий вітер». Крім того, відомі літератори Жашківщини: Фросина Мороз, Ольга Чорна, Тетяна Нарчинська, Тетяна Альмужна, учасники творчого об'єднання «Гірський Тікич».

III. Сприйняття та усвідомлення нового матеріалу

1. Оголошення теми, мети уроку, їх мотивація.

Учитель:Ще змалку велику роль у розвитку дитини, формуванні її свідомості грають казка, розказана дідусем, колискова , співана мамою,задушевна українська пісня, якої навчила бабуся та повчання татка жити за Божими законами. Саме ці святині залишають у серці дитини згадку на все життя, є чудовим орієнтиром у подальшому житті,не дають можливості вчинити щось зле, погане

Саме цього прагне й Андрій Ілліч Поліщук, якому за волею долі приходитьсь виховувати внука, який залишився ще немовлям без мами. Відчуваючи велику відповідальність за подальшу долю онука,прагнучи виховати його справжньою людиною ,Андрій Ілліч і написав збірочку «Християнська абетка»,яку розпочинає рядочками, які ми обрали сьогодні за епіграфом уроку.

2. Робота над епіграфом уроку.

Прочитати й прокоментувати епіграф уроку. Як ви його розумієте?

3. Проблемне питання:

Якою ,на ваш погляд,виросте дитина,живучи за законами, яку пропагує «Абетка» нашого земляка?

4. Що таке абетка? Підберіть синоніми до цього слова.

- Повідомлення групи «Лінгвісти»

Знайомлять учнів зі словниковою статтею «абетка»,називають синоніми та коментують їх етимологію.

5. Повідомлення групи «Історики»

Розкривають поняття «християнство»,короткий екскурс в історію його виникнення та моральні принципи, які воно пропагує.

6. Робота над книжечкою «Християнська азбука»

Учитель презентує книжечку.

- «Християнська абетка» побудована за принципом будь-якої абетки у віршах;
- На кожен літеру абетки написано по 2-3 віршики , які містять християнські повчання , розповідають про біблійних героїв та Божих охоронців;
- Не обов'язково слово, яке презентує літеру, починається з цієї літери. Але обов'язково містить її в собі;
- Крім того, до поетичних рядочків на кожен літеру автор додає ще й власне бачення повчань Божих, у доступній для дитини формі несе Боже слово;
- Книжечка ілюстрована чудовими малюнками, в яких поєднано суто національне бачення дитиною світу з християнським.

Презентація учнями кожної літери

- виразне читання поезій ;
- робота на д поясненнями автора до кожної літери ;
- коментування образів, які ввів автор у свої поезії та їх тлумачення :

А – Ангел-охоронець:подумки звертайся до Ангела- охоронця,розповідай йому про свої справи, проси в нього поради та допомоги;

Б – Біблія :книга, яка повинна супроводжувати людину протягом усього життя; сам Господь надихнув святих людей на написання цієї Книги ;

В – Віра Християнська : віра є безмежна і повна довіра Богу. Своїм вірним завжди вірить Господь;

Г – Господь Бог : в усьому, що наповнює землю, в кожній живій істоті скрізь бачимо дивний , доцільний порядок. Причина цього :розумна , могутня істота яка все це влаштувала, тобто Бог.Для людського розуму Бог завжди залишається недосяжною таємницею.

Г – Голіаф : завойовник, велетень, який хизувався своєю силою та непереможністю .Молодий пастух Давид вийшов з Голіафом на бій в ім'я Господнє і переміг. Згодом Давид склав багато пісень, в яких прославляв велич Господа ;

Д – Діти : дитячі молитви найщиріші, душі дитячі найчистіші, тому Господь дуже любить дітей. Діти повинні поспішати з маленького творити на землі добро, народжувати своїми вчинками доброту, дарувати її іншими ;

Е – Едемський сад : історія Адама й Єви, які жили в саду в повному достатку.Але вони согрешили непослухом Богу , і через це Бог, проклявши змія-спокусника , вигнав перших людей з Едемського саду-раю. Вигнав, бо вони схилилися до зла.

Є – Євангеліє: священна книга, яка чекатиме,поки дитина підросте,навчиться читати, щоб прилучитися серцем, розумом, душею до правди і вчення Ісуса Христа ;

Ж – Життя: це Божий дар. Шануй завжди цей Божий дар. Не забувай звертатися до Бога в молитвах, проси у нього здоров'я для себе,рідних, друзів, знайомих.

З – Заздрість : Це великий гріх поряд з Гординою, Скупістю, Нечесністю,Непоміркованістю, Гнівом та Лінощами. Думай і стережись! Намагайся вирости таким , щоб жити без гріха в Божих радостях життя;

И – Святий Миколай : Розповідь про Святого Миколая . Роби добрі справи, роби добро своїм рідним і близьким, і в цьому тобі завжди допомагатиме Святий Миколай.

І – Ісус Христос. Ікона: Розповідь про Сина Божого,який жив заради нашого спасіння , заради блага кожної людини.Ікони випромінюють тепло очей святих, Ісуса Христа, Божої Матері та оберігають від злих, темних сил.Християни всюди почитають святі ікони. Це свідчення великої християнської любові.

Ї – Їжа Господня: розповідь про те, як ізраїльський народ вибирався з єгипетської неволі до землі Обітованої. У них закінчилася їжа. І милостивий Бог, який покарав їх за зневіру, послав з неба їжу, схожу на іней, щоб вони не вмерли з голоду. За смаком вона нагадувала коржика з медом. Ту їжу назвали манна небесна. Бог посилав її щодня вранці. Та коли жадібні пробували наховати тієї їжі в кишені, вона до вечора робилася червивою та смердючою;

Й – Йорданські свята: це великий день- день хрещення Ісуса Христа в річці Йордан. Воду в цей день освячену, віруючі дають пити всім бажаючим,окроплюють нею домівки, хворі місця на тілі. Цим самим очищають себе, рідних, знайомих від різних хвороб та злих сил ;

К – Колядки : Знай і співай колядки. Різдво Христове-Народження Ісуса Христа – свято Великої радості. Всі ходять від хати до хати , колядують, вітають господарів на щастя , здоров'я.

Л – Любов : Любов Божа оберігає тебе. Вона- вічна й незмінна. Старайся жити з любов'ю до Бога, людей, твори добрі справи,будь чесним. Пам'ятай: людина є найважливішим створінням Бога.

М – Мати Божа :Розповідь про Марію, Матір Божу. Вона є Царицею неба і землі. Цариця Небесна є нашою Матір'ю;

Н – Надія : людина не може жити без надії. Без Божої надії немає, не було, не буде щастя в людини, воно просто залишиться нездійсненим;

О – Отче наш : Ісус Христос завжди звертався з молитвами до Бога. Найвідомішою з них – «Отче наш» ,Ісус навчав своїх учнів. І ти повинен знати цю молитву.

П – Пасха : це свято радості, свято великої надії. Тому християни вітають один одного:«Христос воскрес!» і радісно з великою шанобою відповідають: «Воістину воскрес!»;

Р – Різдво Христове: Це колиска нашої віри. Розповідь автора про те, як в Україні святкують це свято;

С – Свічечка : це свідок нашої християнської віри,належність до Божого світла.Вона уособлює собою полум'я, світло, вогонь нашої любові до Бога, Матері Божої, ангелів, до всіх святих.Хай же ніколи не гасне твоя свічечка, не міліє любов твоя до Ісуса Христа;

Т – Терпіння: життя повне несподіванок, щоб випробувати,начити,побачити , на скільки ти терпеливий в душі. До всіх. Всюди людині потрібне велике терпіння в ім'я завтрашньої радості;

У - Успіння Божої Матері: Коли померла Божа Мати, то Ісус Христос забрав її пречисту душу і тіло на небеса.Ця смерть була схожа на сон, і тому зветься Успінням. Богородиця Марія є духовною матір'ю кожної людини, а також покровителькою та заступницею всіх християн. Хай Мати Божа випестує та виховає твою душу, як годувала, пестила та виховала Ісуса;

Ф – Фарисеї : Вони і тепер всюди лицемірять,прикидаються віруючими , добрими, милосердними, а правду Божу від людей ховають, лжепророками об'являються.Господь Бог ніколи не прощав фарисеїв. І ти остерігайся їх. Знай одне: фарисей- лицемірна людина , ханжа ;

Х – Хрест.Християнин. : Хрест – найважливіший символ християнської віри. На ньому був розп'ятий Ісус Христос.Потрібно вміти виконувати знак хреста;

Ц – Церква :Божий Храм ; «та, що належить Господові».Саме через церкву Ісус Христос реалізує свій величний план любові до людини, щоб люди дійшли до пізнання правди;

Ч – Чуда Христа: Ісус Христос хотів одного,щоб люди повірили в нього-сина Божого, повірили в Бога. Своїми «Чудами» Ісус відкривав людям очі на правду і віру;

Ш – Шана. Шанування : потрібно виконувати Божу заповідь:шанувати батьків своїх , допомагати їм, поважати їх, слухатися, вчитися у них, бути

шанобливою дитиною. Лише в шані, взаємоповазі можуть виростати слухняні Божі діти;

Щ – Щедрий вечір : це вечір, коли Христові виповнилося вісім років, за законами того часу, дитині обирали ім'я. Хлопчика назвали Ісусом. Ім'ям ,яке дав йому Ангел, коли сповіщав його мамі Діві Марії радісну звістку. Це велике церковне свято;

Б – Сповідь : для кожної людини приходить час сповіді перед Богом. Це великий іспит совісті. А совість-це Божий голос у серці людини. І саме він допомагає кожному оцінити свої вчинки. Прислухайся до голосу своєї душі;

Ю - Юда Іскаріотський : був одним з Апостолів Ісуса Христа, але понад усе любив гроші. Він запропонував ворогам за винагороду видати Ісуса Христа. Згодом, усвідомивши скоєне, Юда покінчив з життям;

Я – Яблук освячення : хай яблук освячення буде завжди тобі пахучим, квітучим, жаданим святом краси й мудрості на землі.

Нехай допоможе тобі оця Християнська абетка зробити перші мудрі кроки до Віри, до Господа Бога, його вчення і заповідей, щоб ти чесно і правдиво жив, творив і здійснив усі свої мрії. Твоє Я буде справжнім лише з Божою вірою.

7.Бесіда Метод «Мікрофон»

- Мені «Абетка» сподобалася тим ,що...

- Мене вона навчила...

- Для мене Господь є...

8.Дослідницька робота.(Робота в групах)

1 група: *Дослідити, про які традиції та свята згадується в «Християнській абетці». Розповісти, як святкуються у вашій родині*

2 група: *Дослідити, які біблійні герої згадуються у творі. Чи всі вони позитивні? Висловіть свою думку, для чого автор згадує негативних героїв?*

3 група: *Дослідити малюнки-ілюстрації до поезій. Як авторіві вдалося поєднати національні мотиви з релігійними?*

IV. Висновки

Висловлення думок щодо проблемного питання ,яке було поставлене на початку уроку.

VI. Підсумки, оцінювання.

VII. Домашнє завдання:

1. Написати міні –твір на тему «Враження, викликані «Абеткою»;
2. Намалювати власні ілюстрації до «Абетки»

Література рідного краю

6 клас

Тема Сторінки історії у творчості нашого земляка Артеменка Ю.Г.

Мета: поглибити знання учнів про творчий шлях нашого земляка Артеменка Юрія Георгійовича, ознайомити з історичною тематикою його творів ;вчити учнів аналізувати ці твори, знаходити важливе в них; розвивати увагу, інтерес; виховувати загальнолюдські цінності та повагу до минулого нашого народу

Тип уроку : засвоєння нового матеріалу

Обладнання : фотографії, спогади, зібрані учнями, виставка творів Ю.Г.Артеменка.

Хід уроку

I.Організація класу

II.Актуалізація опорних знань

1. Бесіда

-Чим відрізняються уроки рідного краю від інших уроків?

- Кого з літераторів рідного краю ви знаєте?

- А хто з них якимось пов'язаний з нашим рідним селом?

III. Сприйняття та усвідомлення нового матеріалу.

1. Оголошення теми, мети уроку, мотивація навчальної діяльності.

Учитель: Багата Черкаська земля на таланти. Немало їх і в нашому селі Вороному. Варто тільки назвати Павла Тарана, Павла Кучеренка, Андрія Поліщука. Людина, з творчістю якої ми познайомимось сьогодні на уроці, теж живе у нашому селі , працював колись учителем географії у нашій школі , а зараз знаходиться на заслуженому відпочинку . З ним ми зустрічаємось майже кожного ранку, коли йдемо до школи. Це людина щирої вдачі, відвертого характеру та гострого розуму Артеменко Юрій Георгійович. З творчістю цієї людини ми й познайомимось сьогодні на уроці.

Урок проведемо у вигляді усного журналу. Його тема -сторінки історії у творчості Юрія Артеменка. Отже,

Перша сторінка- біографічна. її нам презентують юні біографи.

Біограф 1. Юрій Георгійович Артеменко народився 16 лютого 1938 року в місті Улан-Уде Бурятмонгольської АРСР.

Мама, Артеменко Наталія Іллівна, росіянка за національністю , була вчителькою. Тому маленький Юрко ще з дитинства був пов'язаний зі школою .Туди його мама брала, коли не було з ким залишити сина. Він

любив сидіти та спостерігати за мамою , учнями . Бачив, як горять в дітей очі, коли мама їм розповідає щось цікаве . Та й самого захоплювали ці розповіді.

Біограф 2. Важким видалося дитинство хлопця. Ріс він без батьківської ласки . Батька майже не пам'ятає. Тому що він - Артеменко Георгій Михайлович, українець за національністю, був офіцером Червоної Армії, загинув у 1941 році під Москвою. І тому , мабуть, будучи уже дорослим, він неодноразово повертається у своїх творах до воєнної тематики.

Біограф 3 . У 1945 році разом з мамою з Сибіру переїхали на Північний Кавказ у селище Моторбуд при оборонному заводі, де й пішов Юрко до школи у 1 клас. Роки навчання були важкими, але цікавими. Хлопця цікавило все. Можливо, й через це йому вдалося закінчити школу у 1955 році у місті Каспійськ , яким з 1947 року стало селище Моторбуд з золотою медаллю.

У своїй біографії Юрій Георгійович згадує ,що з 29 випускників 10-А у 1955 році 5 закінчили школу з медалями.

Біограф 4. Куди ж піти навчатися? У тій же біографії Юрій Георгійович згадує ,що « у той час здавати медалістам вступні іспити до вузу чи ні вирішували самі вузи. З моїх однокласників Оля, що закінчила школу з золотою медаллю, вступила до першого Московського медичного вузу без екзаменів , Меліс вступив до Дагестанського медичного інституту без екзаменів зі срібною медаллю , Едік з золотою медаллю вступив до Московського фізико-технічного інституту , складаючи іспити з фізики та математики, Всеволод , який закінчив школу з золотою медаллю - до Ростовського -на -Дону університету на факультет журналістики без екзаменів. А мені при вступі на географічний факультет Харківського державного університету із срібною медаллю довелося здавати математику письмово та усно. Медалістам не можна було отримувати трійок. Прохідний бал був 8. Але тільки якщо без трійки. Трійка та п'ятірка права вступу до вузу не давала.

Письмовий екзамен я здав добре і, заробивши 9 балів , був зачислений на географічний факультет Харківського державного університету.

Екзаменаційну задачу пам'ятаю й досі : Земля-куля. Дані координати двох точок. Визначити віддаль між ними. Я розв'язав задачу в загальному вигляді , вивів формулу. Конкретних цифр поставити не встиг - і отримав четвірку. Перевірте свої знання з математики : розв'яжіть цю задачу. Відповідь у підручнику з географії для вузів. З сорока медалістів до усного екзамену допустили трьох».

Біограф 5. Де тільки не носила доля Юрія Георгійовича? І ось знову піднесла несподіванку. По закінченню університету був направлений на роботу у Хижнянську середню школу на посаду вчителя географії та німецької мови. Але німецької мови не викладав, а довелося відразу ,

крім географії, викладати ще історію , суспільствознавство та фізкультуру.

Крім Хижнянської школи , працював директором у селах Зелений Ріг та Литвинівка, а також завучем у Вороному.

Біограф 6 .Юрій Георгійович одружений. Разом із своєю дружиною Марією Василівною живуть разом вже сорок восьмий рік. Мають двоє дітей. Син Валерій та донька Світлана - лікарі.

Мають четверо онуків. Старший онук Віталій - юрист, закінчив Академію митної служби в Дніпропетровську. Наталя навчається на п'ятому курсі Вінницького медичного інституту, куди , до речі , поступила, коли їй не було ще й шістнадцяти років. Артем і Богдан - школярі - одесити.

Біограф 7.На запитання односельців, чому він взявся за написання книжок, він відповів у своїй біографії: «Написання книжок допомагає зробити життя наповнити хоч якимсь сенсом. Адже треба після виходу на пенсію чимсь займатися, щоб не тільки пити горілку. Моє життєве кредо:

« Кращого способу продовжити своє життя і зберегти здоров'я , ніж заняття творчістю (будь-якою), людство ще не знає».

Друга сторінка - «У нас гість»

Учитель Юрія Георгійовича Артеменка ви майже всі знаєте. Але спілкуватися з ним мало кому з вас доводилося. А сьогодні він до нас завітав у гості .Ви познайомитися з ним і відкриєте для себе цю цікаву людину.

Виступ Артеменка Юрія Георгійовича.

Учитель: Третя сторінка нашого усного журналу -історична .Вона тісно пов 'язана з темою сьогоднішнього уроку. З нею нас ознайомлять юні історики.

Юний історик 1. Юрій Георгійович дуже багато зробив для розкриття білих сторінок історії нашого району. Разом з «червоними слідопитами» він вів пошукову роботу та допоміг багатьом людям взнати правду про своїх родичів. Одним з напрямків такої роботи був запис свідчень людей, які пережили голод.

Юний історик 2 дає доступну інформацію для учнів 6 класу про штучний голод 1932-1933 років.

Юні дослідники зачитують свідчення односельців, які пам'ятають голод або тих, хто багато знає про нього .

Юні літератори знайомлять з публікаціями Юрія Георгійовича про цей період

Юний історик Великим горем для нашого народу була Велика Вітчизняна війна. Багато принесла вона нам лиха та невинуваних смертей (розповідь про Велику Вітчизняну війну)

Юний дослідник розповідає про подію , яка сталася в нашому селі на початку війни, а саме про повітряний бій, який розгорівся в нашому небі та про смерть льотчика. Про все це йому розповіла його прабабуся, яка стала свідком цієї події.

Юний дослідник знайомить з оповіданням Артеменка Ю.Г. про цю подію

Юний дослідник знайомить з листом від дочки загиблого воїна. Наголошує на тому, що тільки завдяки Юрію Георгійовичу налагоджені з нею зв'язки

Учитель розповідає про те , що є в доробку Юрія Георгійовича і ціла книжечка про Велику Вітчизняну війну. Написана вона російською мовою , стосується питання , чому на початку Великої вітчизняної війни наша армія зазнала поразки, але врешті -решт перемогла , не дивлячись на великі людські втрати.

IV. Висновки

Метод « мікрофон»

Продовжити речення :

Сьогодні на уроці я дізнався про те...,

Мене зацікавило те ,що...

V. Підсумок, оцінювання

VI .Домашнє завдання.

Тема *Чарівний світ поезії Андрія Поліщука*

Мета : *розширити знання учнів про письменників рідного краю; продовжити вивчати творчість нашого земляка Андрія Поліщука, відкрити учням вікно у чарівний світ його поезії; ознайомити з його поетичними збірками „Береги любові”, „Благослови мою любов” та „Тальнівчанки, мої тальнівчанки”; розвивати інтерес до літератури рідного краю, заохочувати до творчого осягнення дійсності; виховувати повагу до рідного краю, його мови та його людей.*

Тип уроку : *урок-спостереження*

Обладнання: *вислови Андрія Поліщука про поезію: виставка його художніх творів; малюнки учнів рідного села та його краєвидів; ілюстрації до творів Андрія Поліщука*

*У кожному вірші сховане золоте дно, його знаходить той, хто любить не тільки себе...
Андрій Поліщук.*

Хід уроку

I. Організація класу.

II. Сприйняття та усвідомлення нового матеріалу

1.Оголошення теми, мети уроку, мотивація навчальної діяльності.

Слово учителя Черкащина... Земля Шевченка і Нечуя – Левицького, земля Гулака-Артемівського і Старицького, земля славного Василя Симоненка... Цей ряд можна продовжувати і продовжувати.

А скільки талановитих людей дала світові наша Жашківщина .Мабуть, мало кому на Україні не відоме ім'я Докії Гуменної. Та хіба тільки вона.?

Чого варті такі імена ,як Петро Власюк, Ольга Чорна, Валерія Гуртовенко, Фросина Мороз, Тетяна Альмужна і багато- багато інших .І в цей славний письменницький вінок вплітаються такі імена ,як Андрій Поліщук, Павло

Кученко, Павло Таран , Юрій Артеменко - люди, які народилися ,вирости і починали свій шлях в нашому селі Вороне.

Тут вони зробили свої перші кроки у житті, воно навчило їх любити свою землю, природу, народ. Його вони прославляли в своїх поетичних і прозових творах .

І творчості одного з цих творчих людей , доля якого нерозривно пов'язана з Вороним, буде і присвячений наш урок. Це прозаїк, поет, журналіст і просто хороша людина - Андрій Ілліч Поліщук .Сьогодні на уроці ми з вами продовжимо вивчення творчості літераторів рідного краю ,відкриємо вікно у чарівний світ поезій Андрія Поліщука, визначимо тематику його поезій , розвиватимемо творче уявлення ,навички виразного читання поезій .

Андрій Поліщук свою творчу дорогу розпочинав як прозаїк, поступово він закохався в поезію. Ось чим є поезія для нього. (**Робота над зачитуванням цитат із записника автора .Додаток №1**)

Поезія захопила його так, що одна за одною з-під його пера виходять збірки „Береги любові “-2002 рік, „Тальнівчанки мої, тальнівчанки “ –2003 рік, „Благослови мою любов “-2004 рік. Зараз письменник працює над створенням нової збірки поезій .

Епіграфом нашого уроку візьмемо одну з цитат із записника. нашого земляка (**читання цитати і завдання обдумати її**)

Отже, перша сторінка-біографічна.

1 біограф. Народився Андрій Поліщук 1 січня 1943 року у селі Вороне Жашківського району Черкаської області ,тоді Маньківського району Київської області .Мати- Ольга Йосипівна , проста селянська жінка , залишилася з маленьким сином на руках, бо чоловік пішов воювати з фашистами. Про народження сина він взнав далеко від дому .Були поневіряння, був голод, була евакуація, але мати ні на мить не залишала свого маленького синочка і дбала про нього . Зі своїм молоком вона передавала йому любов до українських пісень , яких знала чимало і любила співати у вільний час. На цих піснях і виростав її малий Андрійко ,разом із мамою і чекав повернення батька з війни..

2 біограф. Закінчилась війна. Поверталися чоловіки з війни. І ось одного дня на подвір'я , де поралася мати і грався маленький Андрійко, зайшов високий. ставний молодий чоловік у військовій формі і з орденами та медалями на грудях. Це повернувся з війни батько - Ілля Іларіонович .Для маленького Андрійка настали райські часи. Дитина ,яка досі не бачила і не знала батьківської ласки, тепер не відходила від рідної людини .Той у вільні хвилини любив садити маленького синочка на руки і розповідати цікаві історії. Хлопчик з захопленням слухав їх .А чом би й не слухати ?Адже батько

їх знав так багато .Згодом ці історії та й багато інших почали слухати і діти місцевої школи, куди Ілля Іларіонович пішов працювати вчителем історії.

3 біограф „Чудовою людиною був учитель історії Ілля Іларіонович Поліщук. Завжди спокійний і веселий. Міг показати невдоволення виразом обличчя, поглядом. Ми любили уроки історії. Перед уроком групою стояли біля карти, вивчали важливі події з життя народів і держав світу. На уроці всі працювали. Майже кожен відповідав з місця по кілька разів.А в класі ж було більше сорока учнів! *“(зі спогадів М.П.Коломієць-Чалої, випускниці 1958 року Вороненької школи, відмінника народної освіти, ветерана педагогічної праці, лауреата премії ім. академіка О.А.Захаренка).*

4 біограф Згодом Андрій іде навчатися до школи. Навчання хлопцеві давалось легко. На уроках завжди уважний, дисциплінований, підготовлений.А як же інакше ?Адже батько-вчитель.Суворий, вимогливий, він не побачить недисциплінованості чужих дітей, а Андрійкові завжди перепаде. Але хлопець не сердився . І ,потім згадуючи, говорив, що саме ці батьківські уроки і виховали з нього справжнього чоловіка.

Вивчав усі предмети, але найбільше подобалися йому література та історія. Саме вони могли віднести Андрійка в незвідані краї, допомогти побачити дивовижні світи та взяти участь у незвичайних пригодах.

Після уроків швидко біг додому, тому що батько завжди в школі: учні навчалися в дві зміни-уроки були з ранку до ночі, а мамі ж потрібно допомогти. Вона ж працювала на фермі дояркою, теж рідко була вдома .Потрібно допомогти по господарству, та й за маленькими братами ,а їх двоє, і сестричкою Юлею теж потрібно приглянути.

5 біограф Так за навчанням ,роботою і промайнуло дитинство.1960 рік. Останній урок .Випускний вечір .Дорога у велике життя...

Доля в різних людей складається по-різному .Одні легко і впевнено ідуть до своєї мети. Іншим же потрібно протоптати цей шлях по тернах. Так і Андрій. Після школи пішов причіплювачем до умілого механізатора Василя Саранюка ,де пройшов перші трудові університети.

Згодом навчався у кооперативному училищі ,працював продавцем у Тинівці і Вороному ,служив у флоті .Демобілізувавшись, працював інструктором Жашківської райспоживспілки ,інструктором райкому комсомолу, завідуючим відділом комсомольських організацій Жашківського райкому комсомолу.

6 біограф. Та душа молодого хлопця тягнеться до пера. І ,керуючись своїм захопленням, Андрій Ілліч поступає у Київський державний університет ім. Тараса Шевченка на факультет журналістики та Вищу Партійну школу. Працював завідуючим відділами в районних газетах Черкащини та Київщини ,заввідділом республіканської газети „Друг читача “,власкором обласної газети „Черкаська правда ”,редактором районної газети „Колос “.

За волею долі, оселяється на постійне проживання у Тальному .Там швидко серед тальнівчан здобуває повагу і пошану .Про це свідчить те, що два

скликання обирався головою Тальнівської міської Ради ,нині редагує регіональний тижневик „Рідна земля“.

7 біограф З 1969 року почав друкуватися у республіканських газетах та журналах, а в 1978 році вийшла його перша книга „Повернуся з сонцем,мамо“, до якої увійшли повість „І слід любові непогасний“ та добірка новел.

Повість „Клятви не зрадив“ висувалася на здобуття республіканської премії ім. Лесі Українки ,а книги „Неспокій буднів“ та „Синами щаслива земля“ відзначені обласною молодіжною премією та премією ім. Віктора Близнюка.

Нині письменник працює над видання своїх поетичних збірок.

2. Друга сторінка- поетична.

Вступне слово учителя . Зовсім недавно до доробку Андрія Поліщука добавилися ще дві збірки. Це поетична збірка „Благослови мою любов“ та пісенна збірка „Тальнівчанки мої, тальнівчанки“, з якими ми і будемо сьогодні працювати. А також у Києві автор презентував свою „Християнську абетку“

Тема України ,любові до рідного краю притаманні майже всім письменникам – українцям. Не чужа ця тема і для Андрія Поліщука. У своїх поезіях він любить Україну, захоплюється нею, вірить у світле її майбутнє. І ось деякі з таких поезій

Натерпілась Україна

Лиха через край.

Кожен ласий був урвати

З неї коровай.

Хто руками. Хто мечами,

А хто і вогнем,

Ми ті дні, на зло багаті,

Тихо пом'янем.

Козаченьки, степ ,як воля,

Козаченьки, світ,як доля,

Нам рано вставать

Україну ,милу неньку,

До скону плекать.

Гей, нашу рідну Україну,

До віку кохать.

Вірила вона, як мати,

Що синами день багатий,

І благословляла їх.

На походи й перемоги,

На неспокій і тривоги,

На важкі- важкі дороги,

Із яких вертались ми не всі...

І прийшов наш час жаданий,

Боротьбою осіяний,
Незалежності святої час.
Як не будемо ледачі,
То не станемо незрячі,
То збудуєм святу й вірну,
Україну самостійну,
Самостійну й непокірну.

Учитель Україна нерозривно пов'язана зі своєю малою батьківщиною, краєм, про який ти згадуєш, куди б тебе не занесла доля. Для нас це Черкащина. Так само і Андрій Поліщук дуже любить Черкащину, і свою любов він викладає в поезії

Земля Черкаська

Над сивим Дніпром молодіють Черкаси,
Зростають квартали, мов козацькі полки.
Черкаси, Черкаси, Ви-доля Тараса,
Ви-доблесть і слава козацьких синів.

Земля черкаська, колиска козацька,
Шляхи черкаські, стежки Кобзаря.
Хто любить Черкаси, той любить Україну,
Той знає, як пахне рідна земля.

Рости черкащанкам, де військо Богдана
За волю країни ставало на бій.
Черкаси, Черкаси, ви- мудрість Тараса,
Ви-доля і воля козацьких синів

На вільній землі квітувати Черкасам,
Творити добро і плекати красу,
Черкаси, Черкаси, ви-гордість Тараса,
Ви-праця і щастя нащадків своїх.

Учитель Для кожної людини поряд з рідним краєм, рідною землею є ще одна святина, яка є найдорожчою у житті-це мама і тато. Вони дають нам життя. Ведуть у нього. І навіть коли їх не стає, ми згадуємо ті щасливі миті, коли були вони з нами. Згадуємо якісь моменти, якісь речі- і на серці стає тепліше.

Мамине намисто

Скільки пам'ятаю маму молодою,
До її намиста тягнуся рукою,
А вона сміється весело й щасливо,
Первістку б своєму небо б прихилила.

Мамине намисто-сонечка любові
Мамине намисто-спокій моїх снів.
Мамине намисто-моя колискова,
Моя мудра доля, і матусин спів...

Тільки я згадаю маму молодую,
І корали манять мене за собою.
А мама вродлива, юна і струнка,
На руках колише мене, малюка...

Важко пізнавати та й за сивиною,
Маму мою милу завжди молодую.
Та голубить душу мамине намисто
Мого дитинства чарівна колиска...

Учитель Спогади дитинства... Вони назавжди залишаться у нашій пам'яті.
І найважливіше-це школа, шкільні друзі ,учителі, уроки, перерви, перше ко-
хання...І як важко на душі , коли покидаєш школу .Ніби від твоєї душі
відривається частинка чогось дорогого і святого.

Твоя школа

Закінчено школу, утерто сльозу,
Я нишком востаннє у клас свій ввійду.
Я хочу сказати ,прощай дорогий,
Ми більше не сядем за парти твої.

Школо, школо, вічне коло,
Мить дитинства й юності.
Школо ,школо, вічне коло,
Радості і мудрості...

Дивляться парти ніби очима,
В яких я читаю мрію ясну...
Вони пам'ятають ,як ми виростали,
І як ми чекали на зрілість свою

Тихо у класі, стукає серце,
Голосом вчителя нам промовля:
Де б не водила вас доля по світі,
Та школа оця буде завжди твоя.

Учитель У кожного з нас є своя улюблена книжка , свій улюблений твір, свій
улюблений автор .Вони різні. Але, мабуть, немає такої людини, яка б не
любила поезій Т.Г.Шевченка ,не захоплювалася його творчістю ,не мала б у
своєї домашній бібліотечці „Кобзаря “, не знала б про долю нещасної

Катерини , яку обманув москаль, не переймалася нею. І всім відомо ,що матір Тараса Григоровича також звали Катрею. Саме завдяки їй Україна має Генія, Пророка.

Катерина

Народила в муках сина молодая Катерина
І Тарасом ту дитину нарекла...
Шепотіла Катерина до малого свого сина,
Твоя мати - Україна ,бережи-вона одна.

Залишила сиротину молодую Катерина,
Генія своїй землі дала...
І сказала Катерина молодому своєму сину,
Бог для тебе –Україна.
Її молись, вона одна...
Знає світ про Україну, уклонившись її сину,
Що родила Катерина навесні...
Він підвівся первоцвітом, над усим вселенським світом
І поніс крізь бурі й морок материнський заповіт.

Тарасе ,Тарасе, віки промайнули,
Та мати твоя не забула Тебе.
Тарасе, Тарасе, зігрій Україну.
Як зранене серце своє і моє.

Учитель Для нашого народу не властиве забувати уроки історії. Особливо , якщо це стосується долі багатьох людей. Велика Вітчизняна війна залишила свій тяжкий слід у душах не одного покоління. Про неї писали, пишуть і ще будуть писати багато.

Не чужа ця тема і Андрієві Поліщуку . Він - дитина війни, його батька війна розлучила на довгі роки з родиною.

Війна не питала ,якого ми віку,
Війна не чекала ,поки підростем,
Вона в нас стріляла без промаху й ліку,
І смерть підганяла холодним синцем.
Пам'ятає Дніпро , пам'ятають Черкаси,
Запеклі бої ,переправи й фугаси,
І молодість нашу ,і вірну любов,
З якою солдат до Берліна дійшов.
Війна не хотіла ,щоб ми покохали,
Війна не вгавала: усьому кінець.
Вона в нас стріляла ,стріляла й стріляла,
І падав на землю наступний боєць.

Війна не просила ,здавайтеся, хлопці,
Війна нас косила смертельним мечем.
Та ми піднімались на кручі дніпровські,
Щоб там запалати знов вічним вогнем.

Учитель Не тільки в роки війни, а і в мирний для нашої країни час залишалися діти без батьків. Афганська війна забрала багато молодих безвусих хлопців, які ще ,може , і не зазнали кохання. Забрала вона і чоловіків від жінок, а від дітей батьків.Автор своєю чутливою душею тонко відчуває біль дитини, яка не знала батька,не відчула його любові.

А так хочеться його хоч на хвилинку побачити тата, відчути його тепло.

Татова мрія

Грають музики весільну, святкову,
А я не спішу ,я ховаю сльозу...
Серце не знає, кого за столом я
Батьком весільним собі посаджу...

Тату, тату, таточку , милий мій лебедику...
Склав ти свої крила за чужий Афган ,
І по світу білому кричу сиротиною
Обізвись, рідненький, до мене хоч раз...

Важко не знати рук свого тата,
Не чути від нього лагідних слів.
Мені в цьому світі нічого не треба,
Тільки б він бачив мене у фаті...

Грають музики весільну ,святкову,
А я не спішу, я ховаю сльозу...
Хто ж принесе мені татову мрію,
Ніжну й веселу ,для серця ясну...

Учитель Чорнобиль... Біль душі і крик серця...Він приніс у наші душі тривогу, став і ще буде причиною багатьох смертей .Це-один біль на всіх

Один біль на всіх

Чорнобиль б'є нас прямо в серце,
І рве нам душі без кінця,
Він ,як той ангел ,ангел смерті,
Підняв скорботного вінця...

Нас ще болять чужі ті рани,
Всіх ,хто згорів там у вогні,
Коли підступно мирний атом
Забрав у нас радощі земні.

Чорнобильська зона-кордон у душі.
Чорнобильська зона - один біль на всіх
Чорнобильська зона - щомиті радій,
Що ти ще живий ,що ти ще живий...

Йдемо крізь роки ,мов в тумані,
Скрізь натикаємось на біль.
Та віримо ,що не зів'янем,
Що будем мати хліб та сіль.

Учитель Є в Андрія Поліщука і пейзажна лірика.. Вона наскрізь пройнята любов'ю до рідної природи ,до тих квітів і трав, які оточують нас змалку .В них відчувається тепло, ніжність душі поета

Друзі

Поспішаю у казку на зелений лужок,
До друзів я милих, хто під дощиком змок,
Кому холодно зараз там без мого тепла,
Кому дуже потрібна крихта мого добра...

Усміхнуся кульбабі і розправлю стебло,
І ромашці біленькій радо витру чоло.
І моргну горицвіту, й прожену його сум,
І фіалці маленькій кольори поверну.

Я запрошу на трави ясне сонце згори,
І заграють там барви ,ніби сміх дітвори.
І я буду щаслива серед друзів своїх,
Серед квітів чарівних лугових, запашних...

Учитель Є в творчості Андрія Поліщука й інтимна лірика. В ній він передає усі почуття, які відчуває людина в стані закоханості, чим живе і про що думає

Затанцюють лелеки в лугах,
Затанцюють ,обнявшись у парі,
І зійде там веселка ясна,
І розвіє усі чорні хмари.
Затанцюють лелеки в лугах,
Затанцюють для нас із тобою,
І розквітне любов на землі
І не лишиться місця для болю
Затанцюють лелеки в лугах,
Затанцюють щасливо ,як діти,
І обнімуться батько і син,
І розквітнуть для матері квіти.
Затанцюють лелеки в лугах,
Затанцюють, обнявшись попарно,

І народять веселку для нас,
І не буде в серцях наших хмарно.

III. Висновок. Сьогодні ми доторкнулись серцем до щирої поезії нашого земляка Андрія Поліщука .

1.Давайте ще раз повернемось до епіграфу уроку. Як ви його розумієте?
(учні аналізують епіграф уроку)

2.Метод „Мікрофон”. Продовжити фразу :
„Я пишаюся тим , що Андрій Поліщук є моїм земляком тому що... “

IV.Підсумок уроку, оцінювання.

V.Домашнє завдання. Підготуватись до уроку літератури рідного краю на тему „Пісенна творчість Андрія Поліщука”

Література рідного краю

9 клас

Тема Юрій Артеменко «Пухлина»

Мета: поглибити знання учнів з життєвого та творчого шляху письменника-земляка Артеменка Юрія Георгійовича, ознайомити з його твором про молодь «Пухлина» ; вчити учнів аналізувати художній твір, шукати відповіді на проблемні питання; формувати самостійність, вміння відстоювати себе у світі; виховувати толерантне ставлення до інших та вміння постояти за себе.

Тип уроку : поглиблення набутих знань

Обладнання : сімейні фотографії письменника , виставка книг , учнівські

реферати з літератури рідного краю

Гості: Артеменко Ю.Г., випускники попередніх років

Хід уроку

I. Організація класу

II. Актуалізація опорних знань

1.Бесіда

- Чим відрізняються звичайні уроки від уроків літератури рідного краю?
- Кого з літераторів рідного краю ми вивчали раніше?
- А чи знайомилися з творчістю Ю.Г.Артеменка? Чи подобаються вам його твори ? Чим?

III. Сприйняття та усвідомлення нового матеріалу

1. Оголошення теми, мети уроку, мотивація навчальної діяльності

2. Вступне слово вчителя

Рано чи пізно кожному з нас приходиться вилітати з сімейного гнізда. Шукати свій шлях у житті. А яким він буде? Над цим задумуються і батьки, і самі випускники. Спочатку їм здається привабливим те, що вони вибиваються з-під батьківського крила, будуть самостійними , за ними не буде стежити пильне батьківське око. Але коли приходиться час дійсно йти в життя , то стає страшно. І важливо , щоб життя не зламало молоду людину, бо від цього буде залежати подальший шлях Дітям , які живуть у містах ,легше .Бо вони і так відчують себе там своїми. Дуже важко дітям з села. Вони звикли до інших звичаїв, традицій. У селі немає тої велелюдності, яка притаманна місту. І, потрапляючи в таке середовище , сільська молода людина часто губиться, їй страшно. А ще й , куди правду діти, міська молодь зі зверхністю ставиться до молоді з села. І тому тільки своїми знаннями вони пробивають собі авторитет , повагу та визнання. Сьогодні ми продовжимо вивчати творчість Артеменка Ю.Г. і опрацюємо його оповідання «Пухлина».

На урок до нас завітали гості. Це автор оповідання та випускники минулих років, яким довелося підкоряти місто. Про підкорення сільською молоддю міста будемо говорити в 11 класі, коли вивчатимемо твір Валер'яна Підмогильного «Місто».

А зараз Юрій Георгійович розкаже нам про те, що його стало причиною написання цього твору

3.Автор. Цей твір написаний в кінці 90-х років ХХ століття. Тому децю вам буде незрозумілим. Найперше те, що зараз учні навчаються за дванадцятибальною системою, тоді ж найвищим балом була п'ятірка. По-друге, на читацький суд виноситься ситуація, яка ставшася, хоча й рідко, з тими дітьми, які закінчували школу з медаллю. Батькам та дітям треба було доводити своє право - право на медаль, яку в дитини незаслужено хотіли забрати.

Працюючи директором протягом багатьох років, мені неодноразово доводилося допомагати вихід з таких ситуацій. Причому дуже часто закон повертався в бік дитини. Але траплялося й по-іншому.

Також в основу свого оповідання я взяв й історію своєї доньки, яка після закінчення сільської школи попала у велике чуже місто, де довелося багато прикласти зусиль, щоб вибити собі місце, яке належало їй по праву.

Перегортаючи якомось сторінки газети «Освіта України», я натрапив на лист. Тому в передмові (замість передмови) я навів життєвий факт. Зачитую:

«Вчителька Галина Смілянець з Черкаської області пише: Чи може претендувати на срібну медаль учениця, яка в 10 класі мала річну оцінку з історії "4", але в тому ж десятому класі склала на "відмінно" екзамен і в атестаті має "5".

У положенні про срібну медаль "За успіхи в навчанні" сказано "Срібною медаллю "За успіхи в навчанні" нагороджуються випускники середніх навчальних закладів, які мають за період навчання в 10 та 11 класах не більше, як з двох предметів річні та екзаменаційні (підсумкові)" 5", Отже, у згаданому вами випадку учениця має право на срібну медаль".

Прес - центр Міносвіти з газети "Освіта України"

Саме цей лист і став останньою краплею в моєму рішенні написати це оповідання, де я розкриваю проблеми сільської молоді.

4.Слово учителя : Розпочинаємо роботу над твором. Спочатку розглянемо його композицію. Оповідання складається з передмови та трьох частин: 1 -«Школярка»; 2-«Абітурієнтка»; 3-«Студентка» (додаток №1)

(Учитель роздає для кожної групи картки з питаннями, які вони мають опрацювати)

Робота в групах.

1 група

Робота над загальним змістом твору

1. Визначити тему, ідею та основну думку твору
2. Визначити головних та другорядних героїв твору
3. Підібрати цитатну характеристику до кожного з героїв
4. Визначити символ твору.
5. Пояснити, чому твір має таку назву.

2 група

Робота над частиною «Школярка»

1. Опишіть почуття, яке виникло в головній героїні, коли вона повернулася додому після випускного вечора. Чому їй здалося, що в неї в горлі з'явилася пухлина?
2. Які події з шкільного життя згадує дівчина? Чому, на її думку, вони могли статися?

3 група

Робота над частиною «Абітурієнтка»

1. Чи знала дівчина, закінчуючи школу про те, куди вона буде вступати? Як вирішилося це питання?
2. У чому звинуватили в приймальній комісії дівчину? Чому в горлі дівчини знову з'являється пухлина?
3. Як почуває себе дівчина в чужому місті? Яку ціль ставить перед собою? Чи досягає вона її?

4 група Робота над частиною «Студентка»

1. Як проходить перший день навчання дівчини у вузі? Чому в неї знову з'являється відчуття пухлини в горлі?
2. Розкажіть про події, які показали, що сільська дівчина має переваги над своїми одногрупниками. Чому дивувалися хлопці з групи? У чому несправедливо звинувачували її дівчата?
3. Розкажіть про випадок, який стався з дівчиною в перший день практики?
Як вона рятує дівчинку, яку вкусила в горло оса? Чому відчуття пухлини покидає її назавжди?

*(діти працюють в групах, шукаючи відповіді на поставлені питання .
Потім дають відповіді на них)*

5. Слово вчителя. Як ви знаєте, твір написаний в 90-х роках ХХ століття. Це невеликий за проміжком час - якихось там 15-20 років. Але для людей цей часовий проміжок великий. Багато подій, які описані у творі, для вас здадуться абсурдними. Але є й такі, до яких вам потрібно готуватися. Тому що незабаром ви станете також; випускниками. І вам прийдемося самотійно пробивати собі шлях. А який він буде, залежить від самих вас.

Сьогодні на урок до нас завітали випускники попередніх років. Зовсім недавно вони були такими ж школярами, як і ви. Потім-абітурієнтами, а потім - студентами. Вони вже досягли чогось у житті . І зараз поділяться своїми враженнями та дадуть поради. Ви зможете звернутися до них із запитаннями, які вас цікавлять.

(виступи випускників)

б.Робота учнів над міні- твором «Яким я уявляю своє майбутнє»

IV. Висновки

(підводить учитель)

V. Підсумки, оцінювання

VI. Домашнє завдання

Література рідного краю

11 клас

Тема Два погляди на події Великої Вітчизняної війни у творі Юрія Артеменка «Фактор внезапности»

Мета: продовжити знайомити учнів з творчістю нашого земляка Артеменка Юрія Георгійовича, ознайомити з твором про Велику Вітчизняну війну «Фактор внезапности»; вчити учнів аналізувати твір, відстоювати власний погляд на події; розвивати комунікативні здібності учнів; виховувати повагу до минулого нашої країни та шанобливе ставлення до нього.

Тип уроку: урок-дослідження ; інтегрований урок з уроком історії України

Обладнання : карта воєнних дій Великої Вітчизняної війни; виставка творів Ю.Г.Артеменка; карти-схеми, намальовані дітьми.

Хід уроку

I. Організація класу.

II. Сприйняття та усвідомлення нового матеріалу

1.Оголошення теми, мети уроку, мотивація навчальної діяльності.

Учитель .Сьогодні напередодні 68-річниці великої Перемоги над німецько-фашистським загарбником ,ми неодноразово по телебаченню, радіо, з засобів масової інформації чули і будемо чути про події, які відбувалися в ті страшні роки . Адже рана, яку набув наш народ, дуже важка і не загойться ще багато років.

Зараз відкриваються архіви , і ми визнаємо нові факти , які до цього часу трактувалися по-іншому.

І саме ці два погляди на події Великої Вітчизняної війни ми розглянемо на прикладі твору нашого земляка Юрія Георгійовича Артеменка. Твір має назву «Фактор внезапности». Написаний російською мовою. Чому? Тому що в ньому автор веде полеміку з московським генералом. Твір написаний у жанрі листа. Отже, для московського генерала рідна мова-російська.

Як же буде проходити урок? Це інтегрований урок , на якому маємо розібратися з деякими історичними подіями . Тому на ньому присутній учитель історії Крім того, клас поділений на пари:

1 пара -учні, які оперують фактами поглядів на події московського генерала;

2 пара -учні, які наводять цитати -аргументи автора;

3 пара -історики, які оперують історичними фактами;

4 пара - незалежні експерти,які не згодні ні з однією з тих думок,які обговорюються в книзі. Твір вони не читали І тому протягом уроку ці

учні слухають протилежні думки ,а потім аргументують думку , з якою вони згодні і чому.

5 пара –екскурсоводи , які поведуть нас сторінками даного твору.

2. Робота над твором.

Екскурсовод 1 *Твір складається з таких частин: 1. Вступление;*

2. Нагляя ложь;

3. Дух войска;

4. Фактор внезапности;

5. В лесу под Липлявою;

6. Заградительные отряды;

7. Александр Гумбольдт и Отечественная война;

8. Кое- что о принципах обороны ;

9. Бородино 1812 и Бородино 1941 годов;

10. Несколько слов про Энгельса;

11. Призрак Тухачевского;

12.Блицкриг или предательство генералов;

13. Дырки от бубликов;

14. «Союзники»

15. Главное, как считать;

16. Люфтваффе: какого врага мы победили;

17. Заключение.

Твір написаний у вигляді листування генерала Московської армії та сільського учителя України. Вони ведуть полеміку над питанням : чому Червона Армія потерпіла поразку на початку війни і чому ми все-таки перемогли.

Екскурсовод 2 *.У вступі автор розкриває причину того ,що спонукало його написати цей твір.*

«Однажды я получил письмо от своего школьного знакомого. Мы не были друзьями, даже не были одноклассниками, просто учились в одной школе и в одно время. Знакомый с детства мечтал стать офицером. Стал генералом. В конверте кроме письма оказались две статьи: «О причинах поражения красной Армии в начале Великой отечественной войны» и «О проблеме оценки людских потерь в ее ходе». Рукой генерала была сделана приписка - информация к размышлению. Мне почему-то показалось, что генерал совсем не читает современной литературы и отстал примерно лет на 50. Но, будучи человеком толерантным, я ограничился двумя ремарками:

1. Современные историки заявляют, что 22 июня 1941 года на нас напала фашистская Германия. Это нагляя ложь. 22 на нас практически напала вся Европа.

2. Главную причину поражения Красной Армии в 1941 году Вы не указали: а это дух армии, он же был главным фактором победы в 1945.

В ответ услышал генеральский окрик: «Как Вы смее обвинять всех

историков? Вы не специалист. Вы всего-навсего географ. Не лезьте не в свое дело, чтобы не казаться смешным. И т. д., и тому подобное. В общем, сиди в своем селе и не рыпайся».

Я был шокирован. Вместо предметной дискуссии оскорбления. Первая реакция - написать ответ в стиле «ты сам дурак». Вторая мысль - не отвечать на письмо. Сделать вид, что ничего не случилось.

Но тут я вспомнил тренера по боксу студенческих времен. Это был мастер спорта Михаил Семенович Борушко. Документы он подписывал «мсМС Борушко» и мы называли его мс в квадрате.

Так от мс квадрат говорил: «Вас будут сбивать с ног, но не упасть - не главное, главное, - найти в себе силы подняться. И это не только и даже не столько в боксе. Это - главное в жизни. Жизнь - тяжелая вещь. Жизнь вас будет бить и сбивать, но вы всегда должны найти в себе силы подняться.

Кроме того, я вспомнил, что Нестор Махно тоже был учителем географии. Это не мешало ему бить царских генералов и даже за взятие Екатеринослава он получил орден Боевого Красного знамени за номером 4.

Ответ генералу я написал. Но у меня очень плохой почерк. И я попросил своего внука набрать его на компьютере. Внучек, прочитав мое письмо, сказал: «Діду, навіщо тобі здався цей генерал? Краще напиши на цю тему книжечку».

Работа над частиною «Наглая ложь»

1 группа Цитуют рядки листа московського генерала Василя Германовича:

«Получил ваше письмо, которое меня несколько удивило и озадачило. Как я понимаю, вы являетесь географом, но почему-то берете на себя смелость некоторых современных историков обвинять в «наглой лжи», поскольку они утверждают, что Германия напала на СССР. А вы утверждаете, что напала вся Европа!»

2 группа

Юрій Георгійович у відповідь генералу говорить про те, що не дивлячись на те, що він не історик, він повністю впевнений у своїй думці. Крім того, як підтвердження, він наводить цитати професійних істориків Юрія Мухіна, Максима Калашнікова:

В своей книге «Убийство Сталина и Берии научно-историческое расследование», вышедшее в 2002 году в Москве, в издательстве «Крымский мост - 9д Форум» Юрий Мухин писал: «Это ведь сегодня историки в большинстве своем пишут, что в 1941 году на СССР напала Германия, это ложь, поскольку в этот день на СССР напала вся остальная Европа, за исключением воюющей с Германией Британии, да разве еще сербов и греков. На СССР шли испанские дивизии и

французские легионы, армии Италии, Румынии, Венгрии, Финляндии, скомплектованные в национальные соединения SS - сброд всех национальностей. Только иностранная часть SS составляла 400 000 человек: дивизия SS «Викинг» (Норвегия), «Валония» (Бельгия) и т. д. В 2007 году в Москве, в издательстве «Яуза. Эксмо» вышла книга -военно-исторический сборник: *Юрий Мухин, Виктор Суворов, Марк Сапонин, Михаил Барятинский, Михаил Мелешков, Мирослав Морозов -"Великая отечественная катастрофа: трагедия 1941 года"*. В своей главе «Кадры решают все» Юрий Мухин писал: « В Великой Отечественной войне СССР тогдашней численностью около 100 млн. чел. воевал не с 80 млн. тогдашних немцев, он воевал практически со всей Европой, численность населения которой, за исключением союзной нам Англии и несдающейся немцам партизанской Сербии была около 400 млн. чел. Французы передали немцам все свои танки и произвели для них огромное количество техники: от автомобилей до оптических дальномеров. Чехи построили весь парк бронетранспортеров, большое количество танков, самолетов, артиллерии, поляки строили самолеты, польские евреи производили синтетический бензин и каучук. Шведы добывали руду, норвежцы - морепродукты, датчане -масло Лишь элитные войска фашистской Германии - войска SS приняли в свои ряды 400 000 «белокурых бестий» из других стран. В гитлеровскую армию вступило 800 000 добровольцев, сформировав 59 дивизий, 23 бригады, и несколько национальных полков и легионов... Самые элитные имели не номера, а собственные имена, указывающие на национальное происхождение: «Валония», «Галичина», «Богемия» и «Моравия», «Викинг», «Денемарк», «Гем-без», «Латтемарк», «Нордланд» и «Нидерланды», «Шарлеман» и другие. Европейцы служили добровольцами не только в национальных, но и в немецких дивизиях, например, в дивизии «Великая Германия» из 11 человек всего девять были немцы.

Жгли и грабили Советский Союз армии союзников Германии: итальянцы, румыны, венгры, финны, хорваты, словаки, а болгары жгли и грабили Сербию. И даже официально нейтральная Испания прислала под Ленинград свою «голубую дивизию». От себя добавлю:от украинцев было сформировано два батальона по 350 человек: «Роланд» и «Нахтигаль».

Сейчас передо мной лежит книга "200 Мифов Великой Отечественной" А.Б. Мартиросян. Трагедия 1941 года. Москва, «Вече», 2008.

Вот несколько выдержек из нее.

«17 июня 1941 в Финляндии была объявлена всеобщая мобилизация. По тогдашним понятиям объявление мобилизации, тем более всеобщей, означало начало войны. То есть, имея мирный договор с Советским

Союзом, Финляндия объявила войну ему даже раньше, чем Германия». Это на стр. 324. А на стр. 327 читаем: «Румыния находилась в военно-политическом союзе с Германией, снабжала ее нефтью, разрешила дислокацию на своей территории германских войск, являлась фактически главным поставщиком топлива для германского вермахта. А уж как гадят нынче, только с поляками сравнить..» Вот выдержка из книги Алексея Синицина *«Резидент свидетельствует»*, М., 1987 г., на стр. 17 читаем: «Ровно за одиннадцать дней до нападения Германии на Советский Союз один из самых доверенных прекрасно информированных агентов Хельсинской резидентуры НКГБ «Монах» срочно вызвал на внеочередную встречу резидента Алексея Синицына. Когда через час они встретились, то, едва скрывая сильное волнение, агент выпалил следующее: Сегодня утром в Хельсинки подписано соглашение между Германией и Финляндией о войне Гитлеровской Германии прорывав 59 дивизий, 23 бригады, и несколько национальных полков и легионов... Самые элитные имели не номера, а собственные имена, указывающие на национальное происхождение: «Валония», «Галичина», «Богемия» и «Моравия», «Викинг», «Денемарк», «Гем-без», «Латтемарк», «Нордланд» и «Нидерланды», «Шарлеман» и другие.

Европейцы служили добровольцами не только в национальных, но и в немецких дивизиях, например, в дивизии «Великая Германия» гол человек всего девять были немцы.

Жгли и грабили Советский Союз армии союзников Германии: итальянцы, румыны, венгры, финны, хорваты, словаки, а болгары жгли и грабили Сербию. И даже официально нейтральная Испания прислала под Ленинград свою «Голубую дивизию». От себя добавлю: от украинцев было сформировано два батальона по 350 человек «Роланд» и «Нахтигаль».

Сейчас передо мною лежит книга: *"200 Мифов Великой Отечественной"* А.Б. Мартиросян. Трагедия 1941 года. Москва, «Вече», 2008. Вот несколько выдержек из нее.

«17 июня 1941 в Финляндии была объявлена всеобщая мобилизация. По тогдашним понятиям объявление мобилизации, тем более всеобщей, означало начало войны. То есть, имея мирный договор с Советским Союзом, Финляндия объявила войну ему даже раньше, чем Германия». Это на стр. 324. А на стр. 327 читаем: «Румыния находилась в военно-политическом союзе с Германией, снабжала ее нефтью, разрешила дислокацию на своей территории германских войск, являлась фактически главным поставщиком топлива для германского вермахта. А уж как гадят нынче, только с поляками сравнить..» Вот выдержка из книги Алексея Синицина *«Резидент свидетельствует»*, М., 1987 г., на стр. 17 читаем: «Ровно за одиннадцать дней до нападения Германии на Советский Союз один из самых доверенных прекрасно

информированных агентов Хельсинской резидентуры НКГБ «Монах» срочно вызвал на внеочередную встречу резидента Алексея Сеницына. Когда через час они встретились, то, едва скрывая сильное волнение, агент выпалил следующее: Сегодня утром в Хельсинки подписано соглашение между Германией и Финляндией о войне Гитлеровской Германии против Советского Союза, которая начнется 22 июня. Первоисточником этих данных является мой хороший знакомый, участвующий сегодня утром в числе других в подписании этого соглашения. Источнику информации я доверяю с давних пор. Прошу незамедлительно послать уведомление Сталину о войне немцев и финнов против Советского Союза. Формально финны вступят в нее на 4 дня позже».

Или вот: «3 марта 1942 года разведчик Главного управления Генерального штаба «агент Гано» сообщил в Москву, что Германия планирует весной 1942 года начать наступление по направлению на Кавказ. Для этих целей Берлин достиг договоренностей о направлении на восточный фронт 16 новых румынских, 22 итальянских, 10 болгарских, две словацких дивизии полного состава» (стр. 460, *Мартирiosян, Трагедия 1941 года*).

На этом, наверное, буду кончать, приведу только национальный состав военнопленных, взятых Красной Армией в период с 22.06.41 по у./уд.то:

Немцы-.....2 389 560;
Венгры-.....513 767;
Румыны-..... 187 370;
Австрийцы-.....156 782
Чехословаки-----69 977;
Поляки-.....60 280;
Итальянцы-.....48 957;
Французы-.....23 136;
Югославы-.....21 822;
Молдаване-.....14 129;
Голландцы-.....4 129;
Финны -.....2 377;
Бельгийцы-.....2 010;
Люксембургжцы -1 652;
Датчане -.....457;
Испанцы-.....452;
Норвежцы -.....101;
Шведы-.....72.

Если утверждать, что воевали только СССР и Германия, то значит, вся остальная Европа была «белой и пушистой», пустите нас в Европу. Я учитель и знаю, что если из 30 учащихся на урок пришло 3-4, говорят, что класс не явился на занятия, а слова «на нас практически напала вся

Європа я услышал еще в 1955 году от нашей учительницы Серафимовны Алексеевны Амирамовой, которая живет сейчас в Израиле.

Історики

(дають дані, як була підготовлена фашистська Німеччина до нападу на СРСР)

У гітлерівської верхівки, яка готувалася до війни з СРСР, було кілька поглядів щодо долі України:

1. Після розгрому СРСР і повалення більшовицького режиму залишити залежну від Німеччини Росію, до складу якої входили б Україна, Білорусь та інші території;
2. Сприяти утворенню автономної української держави, виходячи з тактичних міркувань та інтересів Німеччини (А. Розенберг);
3. Перетворити Україну на німецьку колонію й використовувати її як джерело сировини, трудових ресурсів, родючих земель (А. Гітлер, Г. Гімлер).

У листопаді 1940 року управління расової політики третього рейху затвердило документ, яким чітко визначило мету й методи діяльності майбутньої окупаційної влади на захопленій гітлерівцями території України. «На сході, — ішлося в ньому, — ми повинні проводити політику, спрямовану на виділення окремих народностей, тобто поряд з поляками ми виокремлювати українців, білорусів, гуралів, лемків і кашубів. Я сподіваюся, — писав автор цього злочинного документу, — що поняття «єврей» назавжди зникне з пам'яті людей. Трохи згодом ми маємо змогу стерти з лиця землі українців, гуралів і лемків». Для здійснення окупаційної політики спеціально був розроблений план «Ост» («Схід»), за яким передбачалося:

- часткове онімечення місцевого населення;
- виселення (депортація) частини українців до Сибіру;
- фізичне знищення місцевого населення (по окремих регіонах України до 65%);
- підриг «біологічної сили» українців. Розгортання й наступ німецьких військ на СРСР

здійснювався за планом «Барбаросса», який базувався на ідеї «блискавичної» війни. Він передбачав зосередження німецьких військ та їх союзників у трьох армійських угрупованнях:

- група армій «Північ» здійснювала наступ у Прибалтиці й мала вийти до Ленінграда;
- група армій «Центр» фланговими ударами мала оточити радянські війська в Білорусі й далі розвивати наступ на Москву;
- група армій «Південь» здійснювала наступ в Україні.

Загалом для нападу на СРСР Німеччина та її союзники зосередили 190 дивізій чисельністю 5,5 млн. осіб. їм протистояло угруповання радянських військ — 170 дивізій і 2 бригади (2,9 млн. осіб). На Україну

був спрямований наступ групи армій «Південь», якою командував фельдмаршал Карл фон Рундштедт. До складу цієї групи входили 57 дивізій і 13 бригад, що становило 36% німецьких військ та їх союзників (румунів і угорців). їм протистояло угруповання радянських військ Київського та Одеського військових округів. У кількісному співвідношенні це мало такий вигляд:

- група армій «Південь»: 850 танків, 16 тис. гармат, 1,3 тис. літаків;
- війська Київського та Одеського військових округів: 5 625 танків, 17 тис. гармат, 2,7 тис. літаків.

Майже 80% радянської військової техніки були застарілих зразків.

Робота над частиною «ДУХ ВОЙСКА»

1 пара Цитують рядки з листа, які викликали у нашого земляка також заперечення: «второе заблуждение - главная сила войска -это его дух».

2 пара Автор не заперечує цього факту, але ж знову зауважує: «...это важная составляющая, но при условии равенства в других составляющих: количества и качества личного состава, количества и качества оружия и боевой техники, опыта ведения боевых действий и т. д. и т. п.

А иначе, как объяснить поражение наших войск в Крымской войне, в русско-японской войне, в 1-й мировой войне, поражения в 1941-1942 г. г. Да и в Бородинском сражении русские войска покинули поле брани и оставили Москву. В Брестской крепости дух был высок, но пришлось ее отдать вместе со своим «духом».

Для начала я повторяю. Не я первый сказал, что главная сила войска - это его дух. В предыдущем своем письме я цитировал Наполеона и Кутузова. Теперь повторяю: «Моральный дух соотносится с материальным фактором как три к одному» (Наполеон). Где и когда Наполеон сказал эти слова я не знаю. Цитировал по книге *Сергея Кремлева «Берия. Лучший менеджер XX века». Москва. «Яуза». «Эксмо». 2008. ст. 445.* Кутузова и Сталина цитировать не буду. А вот о некоторых других приверженцах этой мысли скажу. Выше я уже упоминал книгу *Арсена Мартиросяна «Трагедия 1941 года» - второй том пятитомника «200 мифов Великой Отечественной».* В ней на странице 344 читаем: «Во время войны не столько важно количество танков, пушек, самолетов и т. д., сколько морально-психологическая устойчивость армии и общества. Если дух армии и общества ослаблен - поражения не миновать.»

А вот что пишет в своей книге *«Вяземская катастрофа 1941, года» Л. Лопуховский* (книга вышла в Москве в 2007 году) - Источником мужества и стойкости бойцов и командиров в бою под Москвой были отнюдь не страх перед заградительными отрядами и расстрелами, а чувство патриотизма, любовь к отечеству, высокий моральный дух советских воинов, защищавших свою столицу. Это на странице 568. А

один из авторов уже упоминавшегося «военно-исторического сборника «Великая Отечественная катастрофа 1941 года» Марк Солонин на странице 159 написал: «Главная причина поражения 1941 года, и главный источник победы советского народа в Великой Отечественной войне - дух войска».

Вот эту мысль я и попробую доказать Вам вторично. Еще Энгельс говорил что любая наука точна только тогда, когда она пользуется математикой. «Дух войска» или, если Вам не нравится это словосочетание, стойкость в бою можно измерить цифрами. Стойкость в бою характеризуется соотношением между безвозвратными потерями и попавшими в плен. Иначе говоря, надо знать сколько человек надо убить чтобы одного взять в плен. Чем больше убитых на одного пленного, стойкость в бою выше. Мне доводилось видеть цифры характеризующие стойкость в бою разных армий. Самыми стойкими воинами являются русские (когда проводились эти исследования считалось, что русские и украинцы -одно и тоже), немцы и японцы. Армия состоит из солдат, офицеров и генералов. Самыми стойкие - русские офицеры. Потом идут солдаты. Генералы, к сожалению, на третьем месте. Наименее стойкие итальянцы и румыны. Немецких офицеров буквально «начинало тошнить», когда они узнавали, что рядом с ними будут воевать румыны. Кстати это знал и Сталин и поэтому дивизию Родимцева направил сначала под Одессу против румын, и только после того как начались бои под Берлином перенацелил ее на Берлинское направление. Сделал он это для того, чтобы как можно больше солдат могло сказать, что прошел боевой путь от Сталинграда до Берлина. Так он берег сталинградцев. Вот только не помню точно, кто писал об этом : Чуйков или Родимцев? Конкретных цифр характеризующих стойкость в бою у меня сейчас под руками нет. Ведь я не знал ,что мне придется доказывать прописную истину генералу. Но все же цифры, указывающие, что стойкость в бою или дух войска были главным фактором и трагедии 1941 года, и триумфа 1945 года, у меня есть. Они все в той же книге *Арсена Мартиросяна «Трагедия 1941 года»* и даже выделены там черным петитом на странице 350. За первые три месяца войны соотношение между безвозвратными потерями и попавшими в плен 1:4, к концу войны 1:7.

1 пара: У листі генерала є такі рядки: «В Брестской крепости дух был высок, но пришлось сдать ее, в обороне Одессы и Севастополя тоже был дух высок, но пришлось отступать вместе со своим «духом». І далі він запитує нашого земляка : чому ж люди, маючи такий дух , зазнали поразки на початку війни?

2 пара: На це автор йому відповідає:К сожалению далеко, очень далеко не везде воевали так как в Севастополе и Одессе. Просто мало кто знает, что были даже случаи, когда на сторону немцев переходили целые полки с развернутыми знаменами и даже во главе с полковым оркестром. Могу

сказать и о других, не таких шокирующих формах предательства и измены. Но об этом позже. А так какая же это стойкость в бою, если четырех убили, а пятый сдается. Это летом 41-го. А уже зимою немцам, чтобы взять в плен одного красноармейца надо было уже убить семерых. «Дух» поднялся. Стойкость в бою возросла. К концу войны вообще было другое дело. Но я иллюстрирую это цифрами из книги *Валерия Шамбарова «Агенты Берия в руководстве гестапо»*, которая вышла в этом году в Москве в издательстве «Алгоритм». На странице 272 читаем: «В 1941 году в плен попало 3,9 млн. человек. В первой половине 1942 - от 650 до 900 тысяч. И со второй половины 1942 до конца войны тоже от 650 до 900 тысяч. Различия настроения войск очевидно». И последнее. Стойкость в бою, «дух» войска предполагает, что война можно убить, но победить нельзя. Об этом очень хорошо сказал Аркадий Гайдар. В 1941 году, работая корреспондентом «Комсомольской правды» он попал в окружение. Выходил с какой-то группой. Командир попросил его выступить перед красноармейцами. Аркадий Петрович согласился. В своей короткой речи он произнес такую фразу: «Возможно мы все погибнем, но мы победим». Один из слушателей немедленно спросил: «Как это? Мы погибнем но мы победим». Гайдар ответил: «Возможно мы те, кто сидит сейчас на этой поляне и все погибнем, но мы -советский народ - победим!» И мы победили.

Историки дают коротку інформацію про А.П.Гайдара.

4. ФАКТОР ВНЕЗАПНОСТИ

1 пара: «А мой совет: пишите и судите о том, в чем являетесь профессионалом. Иначе можно оказаться смешным среди профессионалов».

2 пара: Автор на дане зауваження великого генерала відповідає»Хороший совет. Но мне почему-то не хочется им воспользоваться. Так и тянет оказаться смешным. И поэтому я продолжил дискуссию. Правда, мы в разных «весовых категориях». Вы окончили Тамбовское Краснознаменное военное училище им. Маршала Советского Союза Б.М. Шапошникова, юридический факультет Ростовского государственного университета, военную академию им. М. В. Фрунзе и Академию генерального штаба, генерал-майор, доктор военных наук, профессор и т. п.

А я всего лишь учитель географии. Окончил географический факультет Харьковского государственного университета им. А.М. Горького, всю жизнь жил и работал, и сейчас живу в селе на Украине. Да, чуть не забыл, я еще и старший лейтенант запаса -окончил курс военной подготовки ХГУ по программе Полтавского зенитно-артиллерийского училища. Командовал взводом.

Но так даже интереснее. Продолжаем дискуссию. В своей статье: «Враг был силен» Вы, как сами пишете об этом, пытаетесь ответить на вопрос почему с самого начала войны Красная Армия стала терпеть крупные неудачи и поражения, и в течение полутора лет с огромными потерями вынуждена была отступать вглубь страны до Кавказа, Терека, Волги. Для начала даете оценку состояния Красной Армии боевой техникой и недостаточной образованности, безграмотности лично состава и отсталости советской военной техники, ссылаясь на доклад начальника Генерального Штаба Б.М Шапошникова и донесение разведчика США Дж. А. Мишела.

Этот свой тезис Вы повторяете и в своем письме ко мне от 29.09,2008. Вы пишете, что я заблуждаюсь, считая, что главная сила войска - это его дух. Далее цитирую: «Безусловно, это важная поставляющая, но при условии равенства в других составляющих: количества и качества л/состава, количества и качества оружия и боевой техники, опыта ведения боевых действий и т. д.» Далее Вы выделяете еще три фактора:

За один год и 9 месяцев со времени принятия закона «О всеобщей воинской обязанности» нереально было подготовить и хорошо обучить многомиллионный мобилизационный резерв.

Несмотря на все условия советской власти за 20 лет не удалось преодолеть многовековую отсталость. К началу Великой Отечественной войны количество малограмотных в войсках оставалось весьма высоким. И это не могло не сказаться на качественном состоянии армии в целом, где требовалось виртуозное владение новой техникой, умение грамотно пользоваться средствами управления, умение грамотно противопоставлять свою тактику на поле боя.

Целый ряд преимуществ германского вермахта перед Красной Армией. Перечислять их не буду. Перечень этих преимуществ был довольно большим.

Остановлюсь только на одном из них. Вы пишете: «В перечне преимуществ вермахта я умышленно не назвал фактор внезапности, на который чаще всего ссылаются историки. Я считаю, что при всей его очевидности он не мог иметь решающего значения при отсутствии других преимуществ агрессора». Далее Вы пишете, что примером подобной ситуации является арабо-израильская война 1971 года. Имея превосходство в людях и технике, арабы внезапно напали на Израиль. Но после небольшого тактического успеха, были полностью разгромлены (о причинах разгрома говорить не будем). Для начала же я, еще не вступая в дискуссию, хочу привести пример, когда фактор внезапности действительно сыграл решающую роль в войне. Дело было в мае 1941 года. Ночью 10-12 немецких самолетов взяли курс на Бельгию. Каждый из них тянул за собой планер. Не доходя до границы

планеры отцепили от самолетов, и самолеты вернулись назад. На каждом из планеров было 10 десантников вооруженных автоматами и гранатами. Курс на Эбен-Эмаель. Это сильнейшая бельгийская крепость. Длина укрепрайона была 900 метров. Ширина 700. Казематы и подвижные купола с 75-120 мм орудиями. Противотанковые и зенитные орудия. Пулеметные гнезда. В подземных казематах многочисленный гарнизон. Не все планеры долетели. Но гитлеровцы действительно действовали смело и решительно. 75 десантников взяли в плен 1200 солдат и офицеров бельгийского гарнизона. 20 бельгийцев погибло. Потери десантников, повторяю, вооруженных автоматами и гранатами (гранаты они сбросили в вентиляционные трубы) - 6 погибло, 10 ранено. Сработал фактор внезапности Бельгию немцы захватили за 18 дней. Сведения об этом десанте гитлеровцев у меня из книги *Каюса Беккера : «Люфтваффе! рабочая высота 4000 метров»,* изданной в Смоленске в издательстве «Русич» в 2004 году. Этот успех гитлеровцев можно сравнить с успехом Кортеса, который с отрядом в 500 человек покорил трехмиллионную Мексику. А теперь продолжаем дискуссию. В свое время Н. С. Хрущев говорил: «По любому вопросу может быть 2 мнения. Одно -мое. Второе-неправильное.

Ваше - «правильное» - ясно как день - 1941 году фактор внезапности был. Но он не имел большого значения.

А теперь послушайте «неправильное» мнение. «Ни в стратегическом, ни в тактическом плане нападение фашистской Германии на Советский Союз не было внезапным.» (Это не мое мнение, а категоричное мнение многолетнего начальника ГРУ, генерала армии П.И. Ишутина. Миф о «внезапности» «родил» Г.К. Жуков 19 мая 1956 года (см. секретное письмо Жукова Хрущеву) А словом «внезапно» впервые стал оперировать Хрущев еще на XX съезде КПСС. Ни Сталин, ни Молотов никогда о внезапности не говорили. Можно и дальше много говорить на эту тему, но я предлагаю Вам открыть книгу *Арсена Бениновича Мартиросяна «Трагедия 1941 года»,* второй том из его пятитомника «200 мифов Великой Отечественной Войны» на страницах 265-286, Книга вышла в Москве в издательстве «Вече» в 2008 году. А для полноты чувств прочитайте еще книгу *Сергея Кремлева «Берия. Лучший менеджер XX века»* Из нее Вы узнаете, что еще 18 июня полковник Н. Захаров пролетел на У-2 над западной границей. Протяженность маршрута составляла километров 400, а летели с юга на север до Белостока. Вот что пишет в своем отчете о полете : Приграничные районы западной границы были забиты войсками. В деревнях, на хуторах, в рощах стояли плохо замаскированные, а то вовсе не замаскированные танки, бронемашины, орудия, по дорогам шныряли мотоциклы, легковые, судя по всему - штабные автомобили. Где-то в глубине огромной территории зарождалось движение, которое здесь, у

самой нашей границы, притормаживалось, прижимаясь ней и было готово вот-вот перехлестнуть через нее. Количеств! войск, зафиксированное нами на глазок, вприглядку, не оставляет мне никаких других вариантов для размышлений кроме единственного: близости войны.

Все, что я видел во время полета, наслаивалось на мой военный опыт, и вывод, который я для себя сделал, можно сформулировать в четырех словах: со дѣйі на день. Мы летали в основном не более трех часов. Я часто сажал самолет на любой подходящей площадке, которая могла бы показаться случайной, если бы к самолету тут же не подходил пограничник. Пограничник возникал бесшумно, молча брал под козырек, (то есть он заранее знал, что сядет наш самолет со срочной информацией - прим. Кремлева). И несколько минут ждал, пока я писал на крыле донесение. Получив донесение, пограничник исчезал. К вечеру таким образом мы долетели до Белостока и приземлились в расположении дивизии Сергея Черных. Из пограничного секрета «донесение» Захарова немедленно уходило на заставу, оттуда в штаб погранотряда, оттуда - в штаб погранокруга, а тот уже телефонировал в главное управление погранвойск НКВД.

В режиме реального времени, но в течение одного светового дня была собрана интегральная разведывательная информация о военных приготовлениях вермахта к нападению на СССР на самом опасном с точки зрения советского руководства направлении - Белорусском! Заместитель начальника одного из управлений нашего Генштаба *генерал-майор А. Н. Яковлев* в газете «Красная звезда» 16 июня 2001 года писал: «Вопреки некоторым бытующим представлениям в Центр регулярно поступала достоверная информация о подготовке фашистской Германии к нападению на Советский Союз. С большой точностью были переданы боевой состав. Численность группировок войск противника, сообщено решение Гитлера о нападении на СССР, поступала информация о первоначальных сроках нападения и о последующих изменениях в них. Исследования трофейных документов показали, что данные советской разведки о противнике были очень близки к реальным. К этому следует добавить, что в мае 1941 года удалось узнать не только количество стянутых к нашим границам дивизий, но и места их дислокации, вплоть до расположения батальонов, штабов, чистой. Уточнялись даже огневые позиции отдельных артиллерийских батарей. А если к выше сказанному добавить что и Генеральный Штаб, и руководство страны знали все о планах Гитлера начиная с плана Барбароссы и заканчивая сроками начала войны, то ми о каком таком факторе внезапности не может быть и речи.

Речь может идти только о подлости Жукова и Хрущева в их стремлении очернить Сталина и оправдать собственные промахи.

Книга Сергея Кремлева «Берия, лучший менеджер XX века» вышла тоже в Москве и тоже в 2008 году в издательстве «Яуза. «Эксмо».

Историки(дают повідомлення про початок війни)

Екскурсоводи У частині «В лесу под Липлявою» автор розповідає про подорож одну з екскурсій з слідопитами школи в село Ліпляву , де загинув А.П.Гайдар. Там він зустрівся з групою дітей з Москви , які також приїхали на екскурсію . А з ними було 4 герої Радянського Союзу. І ось при вогнищі ввечері Герої почали розповідати учням про битви , в яких вони брали участь . І вже залишившись наодинці , він розказав іншу правду:

Один из выступавших рассказал, как им перед строем зачитали приказ о наступлении. Объявили, что все, кто форсирует Днепр и выполнит задание, будут награждены орденами и медалями, вплоть до Золотой Звезды Героя Советского Союза. А потом начался небольшой митинг. «Особенно мне запомнилось выступление одного старшины», - вспоминал Герой, который говорил, что у него на оккупированной территории осталась вся семья. Он ничего не знает о ее судьбе. И сделает все, чтобы освободить своих родных. Буду идти только вперед, на Запад, сказал старшина и закончил словами: «За моей спиной для меня земли нет!»

Поздно вечером, вернее уже ночью, вокруг костра собрались руководители. Я достал бутылку коньяка, которую успел купить в сельмаге. Москвичи тоже пришли не с пустыми руками. Завязался почти до самого утра теплый разговор. Я сидел возле Героя Советского Союза , о котором уже говорил. Улучив момент, спросил: «А не расскажите ли вы мне, как было на самом деле?»

И вот что он мне рассказал. Все, что я рассказывал детям, правда, но не вся. Я человек с юмором. Услышал последние слова старшины и мне стало смешно. Правда ли, что за нашей спинами нет земли? Я оглянулся. За моей спиной лежали за пулеметами краснопогонники» (он сказал по-украински «червонопогонники). Достаточно многие современные историки утверждают, что заградительные отряды чуть ли не главный фактор победы. Пулеметами не давали отступать. Пулеметами загоняли в Днепр, гнали в наступление, но это - наглая ложь.

А пока продолжу свои воспоминания. Герой продолжал - не дожидаясь следующего Вашего вопроса сразу скажу; «Я не испугался. О приказе «Ни шагу назад» мы знали. Просто я еще лучше понял, что нужно идти только вперед, не оглядываясь. И я не оглядывался. Те, что оглядывались, вернее всего погибли.

Наша беседа продолжалась. Чуть позже я спросил: «Идя в шик, вы кричали: «За Родину, за Сталина?»

И, знаете, что он мне ответил? Так кричат только в кино и в книгах. А из наших ртов вырывался только отборный русский мат. Потом я задавал этот же вопрос другим ветеранам, другим участникам боев. И всегда получал такой же ответ. А один из них сказал, что такие слова они писали на танках, самолетах, снарядах, открытках, газетах, и т.д., но все это писалось до боя. В бою же матерились. А если кто-то вам скажет, что он кричал «За Родину, за Сталина» в бою, знайте, он врет, он никогда не ходил в атаку. Другое дело, что эти лозунги жили в наших сердцах.

В книгах и в кинофильмах бойцы часто кричат «За Родину, за Сталина», сейчас же можно прочитать прямо противоположное. Недавно мне в руки попала книга «Броды». *Сборник вышел (на украинском языке) в издательской фирме: «Відродження» («Возрождение»).* Дрогобич-Львов. 2003 год. Там на стр. 125 Михаил Дябога, бывший сотник дивизии СС «Галичина» в статье «В артиллерийском полку писал: враг несет большие потери, имеет много раненых и убитых. Я слышу крики умирающих и раненых, различимо проклятия командирам и «батькови Сталину».

Это тоже явная ложь. Раненым что, делать больше нечего, чем проклинать Сталина? Просто бывший эсесовец мечтал услышать такие слова.

Но самое интересное, что кричали в бою немцы? Это мы можем узнать из книги Алексея Бушкова «*Сталин, осень императора*» (Санкт-Петербург. Москва. Издательский дом «Нева», 2005 г) на страницах 311-312 читаем: «Тут я вспоминаю рассказ отца. На его роту в конце войны, уже в Германии, однажды пошли в полный рост орлы из «Кригсмарине»: черные бушлаты, автоматы за спиной, в руках только ножи и саперные лопатки, перегар за километр, вместо «Хайль Гитлер!» - семиэтажный немецкий мат.,

Это был ужас. Шли люди, заранее знавшие, что живыми они не вернутся! Их остановили, конечно. Их нужно ненавидеть на нужно и уважать нашего врага

А вот что рассказал красным следопытам Хижнянской средней школы бывший воин 163 с.д., получивший звание Героя Советского Союза за форсирование Днепра Кирилл Дементьевич Андреев, отвечая на вопрос, какой бой ему запомнился больше всего: «Больше всего мне запомнился бой за безымянную высоту. Наша рота получила приказ на два часа задержать противника (от роты осталось человек тридцать) немцев наступало до трехсот. Через час нас осталось трое, а немцев несколько десятков. Мы бегали по окопу, стреляя из различного оружия. Но вскоре я остался один, а фашистов трое. Патроны у меня кончились, я выскочил из окопа и бросился врукопашную. Приклад свалил двух немцев. Но приклад разлетелся вдребезги. Оставшийся фашист был огромным и

рыжим. Но увидев, что я без оружия, немец отбросил свой автомат, с диким криком бросился на меня. Свалил и стал душить. Я потерял сознание. Привели в чувство меня наши солдаты, что пришли на помощь. Они же убили и немца. За этот бой я получил медаль «За отвагу». Как видите, Андреев, поднимаясь в рукопашную, не кричал «За Сталина!», а немец не кричал «Хайль Гитлер!».

Виступ учителя історії, яка розповідає про події, які описані в книзі Ю. Артеменка та показує на карті шлях радянських військ протягом війни

Виступ незалежних експертів, які протягом уроку вивчали думки двох сторін на основі цитат з твору та листування. Вони говорять про те, чия думка їм ближча, і чому. Також говорять про факти, які вони відкрили для себе, працюючи над даним твором.

Підсумок

Учитель : За браком часу, ми опрацювали тільки основні погляди на це спірне питання, розкриті в творі Ю. Артеменка. Можливо, хтось має власні? *(учні, якщо мають їх, розкривають ці погляди)*

Домашнє завдання.

Учні́вське дослідження на тему: «Юрій Артеменко. Людина. Педагог. Письменник. Наш земляк»

Дослідники-літератори: Гаврилюк Валентина, Буга Лілія-учениці I класу

I. Автобіографія

Я, Артеменко Юрій Георгійович, народився 16 лютого 1938 року в місті Улан-Уде Бурятмонгольської АРСР.

Мати - Артеменко Наталія Іллівна, росінка, вчителька.

Батько - Артеменко Георгій Михайлович, українець, офіцер Червоної Армії, загинув у 1941 році під Москвою.

У 1945 році разом з мамою з Сибіру переїхали на Північний Кавказ у селище Моторбуд при оборонному заводі, де й пішов до школи у 1 клас. Школу закінчив у 1955 році у місті Каспійськ, яким з 1947 року стало селище Моторбуд . З 29 випускників 10-А у 1955 році 5 закінчило школу з медалями. У той час здавати медалістам вступні іспити до вузу чи ні вирішували самі вузи. З моїх однокласників Оля, , що закінчила школу з золотою медаллю, вступила до першого Московського медичного вузу без екзаменів , Меліс вступив до Дагестанського медичного інституту без екзаменів зі срібною медаллю , Едік з золотою медаллю вступив до Московського фізико-технічного інституту , складаючи іспити з фізики та математики, Всеволод , який закінчив школу з золотою медаллю - до Ростовського -на -Дону університету на факультет журналістики без екзаменів. А мені при вступі на географічний факультет Харківського державного університету із срібною медаллю довелося здавати математику письмово та усно. Медалістам не можна було отримувати

трійок. Прохідний бал був 8. Але тільки якщо без трійки. Трійка та п'ятірка права вступу до вузу не давала. Письмовий екзамен я здав добре і, заробивши 9 балів, був зачислений на географічний факультет Харківського державного університету. Екзаменаційну задачу пам'ятаю й досі: Земля-куля. Дані координати двох точок. Визначити віддаль між ними. Я розв'язав задачу в загальному вигляді, вивів формулу. Конкретних цифр поставити не встиг - і отримав четвірку. Перевірте свої знання з математики: розв'яжіть цю задачу. Відповідь у підручнику з географії для вузів. З сорока медалістів до усного екзамену допустили трьох. По закінченню університету був направлений на роботу у Хижнянську середню школу на посаду вчителя географії та німецької мови. Але німецької мови не викладав, а довелося відразу, крім географії, викладати ще історію, суспільствознавство та фізкультуру. Крім Хижнянської школи, працював директором у селах Зелений Ріг та Литвинівка, а також завучем у Вороному. Одружений. Живемо з Марією Василівною разом вже сорок восьмий рік. Маємо двоє дітей. Син Валерій та донька Світлана - лікарі. Четверо онуків. Старший онук Віталій - юрист, закінчив Академію митної служби в Дніпропетровську. Наталя навчається на п'ятому курсі Вінницького медичного інституту, куди, до речі, поступила, коли їй не було ще й шістнадцяти років. Артем і Богдан - школярі - одесити. Написання книжок допомагає зробити життя наповнити хоч якимсь сенсом. Адже треба після виходу на пенсію чимсь займатися, щоб не тільки пити горілку. Моє життєве кредо: «Кращого способу продовжити своє життя і зберегти здоров'я, ніж заняття творчістю(будь-якою), людство ще не знає».

II. Педагог

У якій би школі не працював Юрій Георгійович, він був справжнім педагогом. Його уроки були цікавими, змістовними, насиченими. І навіть скільки б років не пройшло після закінчення школи, вони все одно пам'ятаються. Умів Юрій Георгійович зробити дітям несподіваним. Ось як згадує колишня учениця Вороненської середньої школи Ольга Чижевська один із таких уроків:

Одного разу до класу разом з учителем географії увійшов високий чоловік середніх років. Вчитель Артеменко Юрій Георгійович сказав: «Знайомтесь — це наш новий голова колгоспу Петро Павлович Куреза». Зараз почнеться, подумалося: «Ідіть у колгосп, вчіться на механізатора, ставайте доярками, колгоспу потрібні молоді, здорові люди». Та вчитель продовжував: «Недавно Петро Павлович побував у двотижневій поїздці по Індії, а в нас тема уроку «Індія». Він розповість вам про мандрівку». У класі стояла напружена тиша. Петро Павлович почав. І ми, учні, разом з ним наче побували в казковій Індії. Ми «побачили» жінок з чорними

цяточками на лобі і чоловіків у національному-одязі. Проїхалися подумки на рікші. «Побували» у мальовничому Делі, промислового Бомбеї і в портовому місті Мадрасі. «Заглянули» у храм, де проходила церемонія весілля. «Побачили» маленькі торгові лавочки, набиті різними товарами. Ми «бачили» немов дві Індії. Одну — веселу, гарну, казкову, а другу — Індію жебраків та знедолених.

Це був захоплюючий урок. Багато нового почули. Хотілося б, щоб такі уроки, відбувалися у нас частіше, щоб вони міцно увійшли в систему навчання.

Ось спогади ще однієї колишньої учениці Артеменка Юрія Георгійовича Драч Наталії, яка й досі пам'ятає урок не за планом: Таким став урок географії, який відбувся у нашому десятому класі. Це був урок-зустріч і вів його не учитель географії Артеменко Юрій Георгійович, а учитель фізкультури сусідньої, Хижнянської школи Олександр Іванович Коваленко. Він разом з групою молоді Черкаської області побував у Шрі-Ланці та Індії. Своїми враженнями Олександр Іванович поділився з нами.

Ось що ми дізналися про Шрі-Ланку. Це — країна з жарким кліматом і наших туристів особливо вразив її багатий рослинний і тваринний світ. Основне заняття жителів цієї країни — це вирощування чаю, який ми називаємо цейлонським та вирощування спецій. Ще наших туристів приємно вразив високий рівень обслуговування.

Так як про Індію ми дещо вже знаємо, то Олександр Іванович коротко розповів нам про ті місця, де він побував, про те, що його особливо вразило. Нас найбільше зацікавила розповідь про фортецю Таджмахал, яка є одним із семи чудес світу. Стіни в цій фортеці всипані дорогоцінним камінням. Цікаво було почути і про місто Мадрас, про крокодилячу ферму, про його і фокусників та багато чого іншого. Розповідь не була б такою цікавою, якби ми не побачили предметів, привезених з Індії. Наш гість показав нам індійські газети і журнали, сірники, які ніби зроблені з пластмаси — сувенір, який дарують покупцеві в магазині в подяку за покупку, індійські монети, фейерверк. Хоча Олександр Іванович не встиг за 45 хвилин розповісти всього, що він побачив за двадцять днів, але його розповідь все ж нам дуже сподобалась.

Як керівник школи, умів Юрій Георгійович помітити в учителя родзинку, допомогти їй розвинутися та зробити так, щоб її помітили й інші. І це робив він за допомогою публікацій у районній газеті, де друкував свої статті та статті учнів. Ось як він згадує урок історії вчителя Зінорука Володимира Петровича :

Урок людяності

Така вже доля директора школи — не лише організувати навчальний процес, вести власні уроки, а й відвідувати заняття педагогів, аналізувати їх. Важко сказати, на скількох уроках колег побував цього року. Але чимало з них запам'яталися. І, певний, не лише мені, а й учням.

Ось хоча б урок з історії України, який провів Володимир Петрович Зінорук. Відбувся він не у класі, а на окраїні села, де -1 в серпні 1941 року у небі над Вороним відбувалися нерівні бої нашої авіації з ворожою. Охоплений полум'ям літак упав за селом. Люди кинулися туди, щоб допомогти пілотові, якщо він ще живий. Першою до понівеченої машини прибігла Марія

Тихонівна Демченко, яка зараз живе в Казахстані. Пілот, прошитий кулеметною чергою, сидів, підібгавши коліна, затиснувши в руці кільце парашута. Марія Тихонівна ледве витягла пілота з кабіни.

Невдовзі на місце загибелі льотчика прибули військові. Збрали документи. А його поховали тут же. Цю історію Володимир Петрович розповів восьмикласникам дорогою. Так з розмовами підійшли до місця загибелі героя. Сіли. Запалили вогнище. Учитель продовжує:

— Завдяки пошукам червоних слідопитів нашої школи ми тепер знаємо ім'я пілота. Це лейтенант Федір Григорович Карякін -командир ланки винищувачів 12-го авіаційного полку.

Народився він 1916 року в селі Зарічне Камишилівського району Свердловської області. Ріс міцним, здібним хлопцем. У школі вчився на «відмінно». За перший рік закінчив три класи. Був справедливим, чесним.

У ті роки більшість юнаків мріяли про авіацію. Марив небом і Федір Карякін. Наполегливість привела його до Оренбурзького авіаційного училища.

Під час війни з Фінляндією молодий пілот був нагороджений медаллю «За відвагу». Тоді ж став комуністом.

Велика Вітчизняна застала Федора Григоровича разом із сім'єю-в Івано-Франківську. Того трагічного недільного досвітку він довго дивився на доньку, що солодко соплю в своєму ліжечку. Більше вони не зустрілися...

Діти уважно роздивляються навколо. Люди, чесно кажучи, забули це місце. Але сама природа відзначила його. Тут палають кущі калини і шипшини, утворюючи галявину, де була пролита кров. І учні вирішують: «Встановимо на цьому місці пам'ятник!».

— Я вірю. Так воно і буде.

Такими словами закінчувався тоді мій аналіз уроку. І ось через кілька місяців так і сталося. Силами учителів та учнів Вороненської середньої школи на місці, де влітку 1941 року загинув лейтенант Карякін, встановлено пам'ятник-обеліск. На ньому фотографія пілота і пам'ятна таб-

личка. Діти посіяли квіти, а також посадили калину і берізку як символ дружби російського та українського народів. Рішенням Вороненської сільської Ради народних депутатів пам'ятник взято під охорону. Як завуч школи, Юрію Георгійовичу доводилося бувати на уроках учителів. Цікаві уроки виливалися на папір :

ТАКИЙ НАРОД НЕ ПЕРЕМОГТИ

Цікаво пройшов урок у шостому класі. Провів його Анатолій Дмитрович Коломієць. Оскільки тема «Українська література і голодомор 1933 року» дуже широка, вчитель запропонував дітям розглянути лише питання про те, як події 33-го року відобразилися в усній народній творчості.

На уроці звучали частівки, прислів'я, вірші, пісні, складені народом. Учні дізналися про причини голодомору, про те, як українські селяни, незважаючи на важкі часи, висміювали своїх бездарних керівників, таврували організаторів голоду.

Учень Петро Терниця вивчив частівку, яку співали тоді в Одеській області:

Батько в СОЗі, мати в СОЗі,
Діти плачуть на дорозі,
Мишій мелють і товчуть.
Макорженики печуть.

Тут же з'ясовується питання, що таке макорженики.

А учениця Катерини Дзецик сказала, що знає частівку, з якої видно, чим люди рятувалися від голодної смерті:

В тридцять третьому году
їли люди лободу,
Пухли люди з голоду —
Помирали на ходу.

Дуже вразив дітей епізод, зачитаний учителем з книги-меморіалу «Голодомор-33» Володимира Маняка та Лідії Коваленко, про голодного хлопчика, якого убив комірник за те, що той взяв кусень хліба.

Ознайомившись із багатьма творами усної народної творчості, в яких відбито голодомор-33, шестикласники зробили висновок: тільки мужній, мудрий, героїчний народ може творити пісні під загрозою голодної смерті. Такий народ ніхто не переможе.

Цікаві люди живуть поруч. Їх тільки потрібно помітити, розгледіти та допомогти розвинутися. Уміє це робити Юрій Георгійович. Такий нерозвинений талант він колись помітив і у своєму сусідові Кучеренкові Павлу Андрійовичу, який одного дня переступив несміливо поріг хати і, мнучи якийсь зошит в руках, довго не міг розпочати розмову. Це було неспо-діванкою. Але коли розпочалась розмова, Юрій Георгійович зрозумів: цей літній чоловік приніс до нього свої оповідання, щоб він

оцінив їх. І Юрій Георгійович не тільки оцінив їх, а й допоміг їх видати збірочкою, яку назвали «Лебединий острів». Ось за нею і був проведений урок, на якому побував Артеменко Ю.Г. і, звичайно, поділився враженнями про нього з чи-тачами районної газети :

«А Я ПОСАДЖУ АЙСТРИ БІЛІ...»

Павла Андрійовича Кучеренка я знаю давно. Це мій сусід. Такий собі дядечко. Працював бруківником на будівництві доріг. Потім був завгоспом, а згодом і двірником у Вороненській школі. Зараз він на пенсії. Одне слово, університетів не кінчав. Та й школи, напевне, теж. І раптом у нашій районній газеті читаю: «Легенди рідного краю. Павло Кучеренко. «Лебединий острів». Взагалі то «раптом» — це не зовсім вірно. Те, що Павло Андрійович ночами пише якусь книжку, у селі знали давно. Та й мені він колись приносив почитати, але я тоді відмовився.

Несподіванкою з'явилася якість написаного. Це ж чудовий твір.

І цілком закономірно те, що цей твір зацікавив у селі і старих, і молодих.

А вчителька української мови і літератури Вороненської середньої школи Ірина Петрівна Євич, яка народилася і виросла у Вороному, два роки тому закінчила Київський університет, нещодавно провела перший у своєму житті відкритий урок для українських мовників району.

Урок в одинадцятому класі. Тема: «Легенди рідного краю». Павло Кучеренко «Лебединий острів».

І ось ми на уроці. На жаль, я не можу передати найбільш цікавий етап уроку. Це треба бачити, відчути серцем і душею. Усі присутні на двадцять хвилин ніби перенеслися на 150 років тому. За сценарієм учительки учні ставили «Лебединий острів».

До українського національного одягу, до предметів побуту дев'ятнадцятого століття ми вже звикли. А тому приємною несподіванкою для тих, хто читав легенду Павла Кучеренка, стало те, що учні співали повні тексти пісень, згадуваних у цьому творі. Адже сам автор знав лише перші 1—2 куплети. Учні дізналися про пісні у старожилів села.

Нема в садочку соловейка,

Нема кому щебетать.

Нема мого миленькою,

Нема кому розважать.

Ой прилітає соловейко

Та й починає щебетати,

Ой приїжджає мій миленький,

Я стала плакати, ще й ридать.

А я посаджу айстри білі,

Сама я буду поливать.

Сама я милого любила,

Сама я буду забувать.

З тих пір, як айстри ми садили,

А ти поміг мені полить.

З тих пір я сохну бід кохання,

З тих пір душа моя болить.

Половину пісні згадав Павло Андрійович, а половину учениця Люда Киба записала у своєї сусідки Антоніни Іллівни Сокур. Частину пісні «А на Івана Купала» учениця Люда Олійник записала у Марії Григорівни Кацемби. Вистава закінчилася.

До речі, вчителька вдало використала технічні засоби навчання. Ми чули і шум вітру, і спів півня, і кування зозулі.

Слово надається Павлу Андрійовичу Кучеренку. До нього одне-єдине запитання: «Як виник задум написати цей твір?». Ось що він розповів: Народився і виріс я у Вороному. З дитинства пам'ятаю, що біля нашої хати стояла величезна груша. У нашій родині було багато дітей. І найбільшим щастям для нас було слухати свого діда Івана Кучеренка. А дід любив і вмів розповідати. Та і знав дуже багато. Збиралися ми під цією грушею і слухали, слухали.

Якось, вже будучи школярем, потрапив я на цей острів. Побачив тут маленьку зроблену в намет хатинку, могутні дерева, замилював ся красою. Заплющив очі. І як на яву побачив усе те, про то написав. Зараз вже нема тієї хатини, та й острів майже зник. А цієї весни виникло непереборне бажання розповісти про все, що знаю, людям.

Зараз пишу новий твір. Закінчу — принесу у школу. Потім на уроці було проведено літературний аналіз твору Він пройшов на належному методичному рівні. На останньому етапі уроку Ірина Петрівна сказала:

— Прошу звернути увагу на чудову картину, яка висить перед вами. Пізнаєте? Це ж наш Вороненський ставок і на ньому чарівний острів, описаний у легенді Павла Кучеренка.

— Сьогодні до нас, — продовжувала далі вчителька, — завітав автор цієї картини, наш земляк Микола Дем'янович Малярчук. Надамо йому слово.

Але, спочатку, шановний Миколо Дем'яновичу, скажіть нам, будь-ласка, як сталося, що Ваша картина, написана у 1990 році, названа «Лебединий острів»? Адже Павло Андрійович свій твір написав у році 1991-му?

Микола Дем'янович відповів:

— Я також народився і виріс у Вороному. І ходив у цю ж школу. Потім закінчив художній інститут. Працював у Києві мистецтвознавцем, у товаристві охорони пам'ятників історії та культури. Брав участь у багатьох експедиціях по Київщині та Черкащині.

Навідавшись у Вороне, побачив, як змінилася в гіршу сторону природа

нашого краю. В моєму дитинстві тут було набагато краще. Взяв мольберт, сів на березі ставка біля лікарні і намалював те, що побачив. На острові цьому я теж в дитинстві бував і хатину бачив. Знав, що острів називається Лебединий. А легенду Павла Андрійовича, на жаль, ще не читав.

Незабаром організую виставку своїх робіт у нашій школі...

Урок закінчується. Учні дякують гостям і вручають їм квіти!.

Гості в свою чергу зворушливо дякують учням за чудову виставу.

Вчителька підвела підсумки уроку.

Гадаю, що цей урок запам'ятається всім надовго.

II. Історик

1. Слідами червоних слідопитів

Юрій Георгійович переконаний, що історію забувати не можна. На ній виховувалися, виховуються та й будуть виховуватися багато поколінь.

Це зацікавлює дітей, вони мають стимул для роботи-нові відкриття. І саме це заняття виховує в дітей патріотичні почуття, не дає можливості захопитися шкідливими звичками, які є великим лихом для сучасності.

Свою пошукову діяльність Артеменко Ю.Г. розпочав ще на зорі своєї педагогічної діяльності в Хижнянській школі. Там він постійно керував гуртком « Червоні слідопити».

Зрозуміло, що до цієї справи, як і до будь-якої іншої потрібно мати покликання, бажання працювати і вміння поставити правильно роботу. Ось як згадує у своїх спогадах про цей час Юрій Георгійович:

Гурткова робота велась, ведеться і вестиметься у наших загальноосвітніх школах. Це не лише додаткові знання і стимул учням а й засіб їх виховання на кращих традиціях багатьох поколінь з великого переліку різноманітних гуртків на особливо почесному місці знаходяться гуртки червоних слідопитів, які активно діяли з кінця 60-х до початку 80-х років минулого століття практично у кожній школі Жашківського району. В чому ж особливість цієї діяльності?

По-перше, перед червоними слідопитими ставилися завдання ,відповіді на які не знали самі керівники гуртків. Можете уявити учителя математики, який дає учням задачу, котру сам не розв'яже і не знає на неї відповіді. А ось керівники червоних слідопитів часто-густо ставили перед гуртківцями саме такі завдання.

По-друге, наслідки пошукової роботи червоних слідопитів мали великий резонанс у суспільстві. Тисячі людей були вдячні школярам. Пошуковці покликали їх у дорогу. Керівники сіл, завдяки червоним слідопитам, влаштовували грандіозні заходи, зустрічі мітинги різноманітні свята тощо. За матеріалами, зібраними школярами, відкривалися Кімнати бойової Слави, музейні куточки, які ставали осередками виховної роботи.

Поштовхом для створення на Жашківщині гуртків червоних слідопитів послужив виступ перед учителями одного відомого столичного журналіста. Він розповів, що у школах Федеративної Республіки Німеччини бачив портрети німецьких солдатів і офіцерів. Під знімками були підписи: „Ганс (далі йшло прізвище) загинув під Сталінградом (Москвою, Києвом...). Отомсти!". Хто вони? Журналістові відповіли, що це фотознімки родичів учнів тієї школи.

Таким чином, виникало питання, яке одразу давало і відповідь: у Німеччині шанують своїх воїнів, а у нас?...

Робота велася за такими основними напрямками:

- встановлення прізвищ усіх односельців, котрі загинули в роки Великої Вітчизняної війни;
- пошук місць поховань загиблих односельців;
- встановлення прізвищ тих, хто загинув при обороні або визволенні рідного села.
- розшук дітей і батьків загиблих;
- з'ясувати, які війська звільняли село. Знайти живих визволителів;
- скласти цілісну картину про конкретний внесок односельців у перемогу над фашизмом.

Як уже згадувалось вище, батько Юрія Георгійовича був офіцером і загинув на початку війни. Тому йому, як нікому, була близькою тема війни, біль тих людей, які не дочекалися додому чоловіків, синів, батьків... Тому в своїй пошуковій діяльності саме цій сторінці історії він приділяє велику увагу.

1.1. Роки Великої вітчизняної війни

Завдяки червоним слідопитам тільки у Хижні близько двох десятків родин дізналися, де поховані їх близькі. У шкільних музейних кімнатах Жашківщини часом можна прочитати листи такого змісту: „Дорогі червоні слідопити! Мені було чотири роки того літа, коли бачила свого батька востаннє..." (Майя Фролова, лікар з Ленінграда, - у Хижню). „Рік і два місяці було мені, як батько пішов на фронт. Знаю його тільки з фотографії і розповідей матері..." (Таїсія Василівна Бойко з П'ятигорська - червоним слідопитам с Зелений Ріг).

А ось слова з листа Діани Федорівни Збараг пошуковцям Вороненської школи: „Мені було лише рік, коли загинув батько. Мати отримала

повідомлення, що він пропав безвісти. І тільки через 31 рік дізналася з вашого листа, де його поховано. Тепер обов'язкове відвідаю могилу батька».

Звичайно, у тому, що рідні визнавали долю своїх рідних, велика заслуга таких людей, як Юрій Георгійович. Та й яким теплом зігрівали душі слідопитів такі листи!

Червоні слідопити займалися пошуками воїнів, які загинули в роки Великої вітчизняної війни. Але кожна родина й мала свого героя, який пропав безвісти під час страшного лихоліття. І тому учні з великою наполегливістю та бажанням працювали над розшуками своїх родичів. І коли це давало результати, радості не було меж. Пізніше, у 2008 році Артеменко Юрій Георгійович на основі зібраних даних та дописів учнів упорядкує та видасть книгу «По слідах червоних слідопитів».

Уже працюючи та живучи в селі Вороному, Юрій Георгійович не полишав пошукової роботи. Від односельців неодноразово чув розповідь про те, що за селом в нерівному повітряному бою загинув радянський пілот. Односельці його поховали, документи забрали. І на цьому справа закінчилася. Але хто цей пілот? Можливо, його рідні й не знають про його долю. А як же важко жити в невідомості. І Юрій Георгійович береться за цю справу. Виясняється, що колишній учитель історії Поліщук І.І, провів велику роботу в цьому напрямку. Він знайшов родичів загиблого. Юрій Георгійович продовжує цю справу та доводить до завершення. І як результат роботи, газетна публікація в районній газеті «Жашківщина» та пізніше - в книзі «Вороненці». Маємо змогу ознайомитися з даним оповіданням:

ВЛІТКУ 41-го

Бій був жорстокий, сили були нерівні. Та червонозоряний «яструбок» не відступив. Пілот захищав рідну землю і не думав тікати від ворога, хоч німецьких літаків було кілька, а він - один.

Це було 10 серпня 1941 року в небі над селом Вороне нашого району. Вороненці, затамувавши подих, спостерігали за боєм. Та все ж сили були надто нерівні.

Охоплений полум'ям літак упав за селом. Люди кинулися туди, щоб допомогти пілотові, якщо він ще живий.

Першою до понівеченої машини прибігла Марія Тихонівна Демченко (проживає в Казахстані, в Кустанайській області).

Пілот, прошитий кулеметною чергою, сидів, підібгавши коліна, затиснувши в руці кільце парашута. Обпікаючись, Марія Тихонівна ледве витягла пілота з кабіни.

Невдовзі на місце загибелі пілота прибули військові. Його похоронили тут же.

Закінчилася найкровопролитніша з воєн. Йшли роки. Встановити ім'я загиблого, розшукати його рідних — таке завдання по ставив перед собою учитель історії Вороненської середньої школи, керівник гуртка червоних слідопитів, нині покійний Тлля Тлліріонович Політпук, Довгих сім років довелося вести пошукову роботу Іллі Іларіоновичу разом з юними помічниками. Тепер ми знаємо ім'я пілота, який загинув того жаркого серпневого дня у небі над Вороним — лейтенант Федір Григорович Карякін— командир ланки винищувачів 12-го авіаційного полку.

Народився він 1916 року в селі Зарічне Камишловського району Свердловської області. Ріс міцним, здібним хлопцем. В школі вчився на «відмінно». За перший рік закінчив три класи. В школі став комсомольцем. Завжди був активним, справедливим і чесним. Школу закінчив з відзнакою.

У ті роки більшість юнаків мріяли про авіацію. Марив небом і Федір Карякін. Наполегливість привела його до Оренбурзького авіаційного училища.

Під час війни з Фінляндією молодий пілот був нагороджений медаллю «За відвагу». Тоді ж став комуністом.

Велика Вітчизняна застала Федора Григоровича разом з сім'єю в Станіславі (нині Івано-Франківськ). Того чорного недільного досвітку він довго дивився на доньку, що мирно ще спала в своєму ліжечку. Через кілька днів забіг додому ще раз - востаннє. За цих кілька днів він провів багато повітряних боїв. Сказав дружині та сестрі: «Вийдете на ганок,- буду пролітати - помахую крилами». Довго вдивлялись вслід червонозоряному літакові, що, помахавши крилами, полетів туди, де в цей час йшли запеклі бої. Більше вони не зустрілися...

Такий портрет складений зі спогадів, зібраних І.І.Поліщуком, одного з героїв Великої Вітчизняної війни- Федора Григоровича Карякіна, який віддав своє молоде життя за наше майбутнє., за майбутнє своєї доньки.

Діана Федорівна, дочка Федора Григоровича, живе в селі Талалаївці на Чернігівщині. У 1973 році відвідала могилу батька у Вороному. До цього вона знала про нього лише те, що «... пропав безвісти».

1.2. Голодомор

Страшною сторінкою в нашій історії є 1932-1933 роки. Роки голодомору. Велике горе та мільйони невинуваних смертей приніс він на нашу землю .

Багато сімей нашого села зачепила ця страшна пошесть. Ось як говорить про ці роки колишній учитель історії Вороненської середньої школи Зінорук Володимир Петрович :

« Голодним видався шістнадцятий рік радянської влади. На фоні швидких темпів індустріалізації й колективізації вмирало село, вмирали хлібороби. Сьогодні є потреба згадати, як це було у Вороному. Це село-клітинка нашої історії. Свідчення старожилів -вороненців відтворюють жахливі картини голодомору...»

Завдяки Артеменку Ю.Г. та Зіноруку В.П. у школі було організовано роботу з учнями, під час якої учні зустрічалися з старожилами села та записували свідчення про ці страшні роки. На основі зібраних свідчень було створено Білу книгу села Вороного, яка стала частиною Книги пам'яті району. До речі, великий внесок у тому, що вона видалася, належить Юрію Георгійовичу. Пропоную увазі кілька свідчень з даної Книги. Можливо, хтось зауважить: навіщо вони? Але, я думаю, це стосується не тільки нашого

села, а й кожного з сіл України, яких не обійшло це страшне лихо. Адже в кожній сім'ї є родичі, які постраждали під час голодомору. І про ці страшні події варто пам'ятати в науку майбутнім поколінням:

1

Учні 4-го класу Володимир Ромасюк, Марина Івашкіна та Віктор Яскульський ходили до Тита Титовича Гаврилюка. Тит Титович розповів дітям, що у 1933 році загинули двоє його сусідок — дівчат. Імен їх він не пам'ятає, а прізвище дівчат було Коваленко. Ці дівчата з голоду збирали під вишнями кісточки. Наїлися їх і прямо під вишнями й померли. Там же їх і поховали.

2

Учениця 6-го класу Ольга Дзецик розпитувала свою бабку Степу Михайлівну Дзецик.

У 1933 році її батько пішов на заробітки у місто. Там одержував по скибці хліба та інші продукти. Але додому його не пускали. Якось пішла до нього мама і дуже довго вмовляла начальника, щоб пустили батька відвідати дітей.

Насилу вмовила. Товариші батькові дали йому гречки та хліба. Коли прийшли батьки у Вороне, то побачили що діти варять деревій. Батько вилив те вариво і дав дітям хліба. Батьків брат Іван Михайлович Дзецик наївся гречки і помер. Було йому тоді 15 років.

3

Учениця 6-го класу Ірина Коваленко почула від свого Дідуся Дмитра Михайловича, що у 1933 році його родина залишилася живою дивом. Чудо полягало в тому, що в колгоспній коморі було просо. В одному місці дошки прогнили. Бабка Наталка знала це місце і потрохи могла навибирати проса. Інакше не вижили б.

4

Учениця 4-го класу Наташа Кацемба дізналася від своєї бабки Валі, що в той рік з голоду померла її рідна сестра Надійка Іваненко. Померла у п'ятирічному віці. Об'їлася листям.

5

Наташа Яремчук, учениця 2-го класу дізналася з розповіді мами (а їй розповідала її мама), що у голодуху їли цвіт акації (з нього пекли млинці), гнили картоплю, листя, траву, дохлих корів і коней. І навіть щурів...

6

Учениця 9-го класу Олена Микитюк записала спогади своєї бабусі Антоніни Корніївни.

У 1933 році Антоніні Корніївні було 15 років. З голоду у неї попухли руки і ноги. Ходити вона не могла. Весь час сиділа на печі і не думала ні про що, ні про плаття, ні про щось Інше. Думала тільки про те, щоб щось з'їсти.

Досі із жалем згадує, що в хліві було закопано трохи картоплі і хтось украв.

Пам'ятає розповідь свого брата Якова Корнійовича Драча про те, як він звозив на цвинтар ще живих людей. Щоб не їхати зайвий раз. Сил вже не було.

Яків Корнійович загинув у Велику Вітчизняну війну.

7

Учениця 6-го класу Олена Запорожан розпитувала свою бабку Домаху Гладку. Дізналася від неї, що до ями звозили і мертвих і живих. Одна з жінок зуміла вибратися з ями і докотилася до річки. Чудом лишилася жива. Її прізвище бабка забула.

Пам'ятає також, що кілька чоловік померли через те, що їли неварену пшеницю. Прізвищ не пам'ятає.

Марія Василівна Команчук розповіла СВОЄМУ онукові, шестикласнику Сергію Команчуку, що у її батьків було семеро дітей. Отож сім'я складалася з дев'яти чоловік. Їли черепашки із ставка, опилки, полову, листя.

Запам'яталося, що на Великдень батьки дістали десь трохи борошна. І на всю сім'ю спекли один маленький коржик. Один маленький — на всю велику сім'ю. Усі потрохи щипали його. Т це було незабутнє свято.

9

Той же Сергій Команчук, дізнався, що в селі живе Єва Бутовська, яка працювала тоді в колгоспі. Вантажили мішки ■ з борошном. Борошно вивозили із села. Разом з подругою вона його трохи вкрала. Єва потрапила за це у тюрму на 10 років, а її подруга — на 8. Тоді ж Єві Бутовській повибивали усі зуби.

10

Баба Женя розповіла Тані Гуртовенко, учениці 6-го класу, що замість

хліба їй довелося в той голодний рік їсти гниле листя, черв'яків, жаб. А основною їжею були жарені черепашки.

11

Учениця 2-го класу Оксана Стеценко принесла спогади Ольги Білопільської.

«У 1932 році був поганий урожай. Усе, що вдалося зібрати, власті відібрали у людей. І людям не було чого їсти. Дехто зумів щось сховати, але й те скоро скінчилося.

Голодні люди були зовсім кволі і немічні. Не могли нести навіть відра води. Їли люди все, навіть те, що здається нам зовсім неїстівним.

Жарили з листочків млинці. Варили черепашки, беззубки. А коли вже зовсім не було чого їсти, люди вмирили там, де їх заставляла смерть.

Були ще випадки, коли люди їли людей. Це було дуже страшно.

Хто був трохи сильніший, звозив померлих в одну якусь яму. І коли вона була повна, тоді її загортали».

12

Учениця 9-го класу Світлана Васютинська записала у своєї сусідки Фросини Карпівни Коструби, що у 1933 році їй було 11 років, коли померла її мати Настя Гладка. Брат Фросини Карпівни Степан теж помер з голоду. Було йому тоді 8 років.

13

Учениця 9-го класу Люда Киба питала про голод 1933 року свою бабусю. їй тоді було лише чотири роки. Сама вона про голод 33-го не пам'ятає. Але знає, що її батько ледь було не вмер з голоду. Знає, що у ті часи чоловікові було важче вижити, ніж жінці.

14

Учень 6-го класу Олексій Мигалко, дізнався від своєї бабки Галини Яківни Марчевської, що малими в 33-ому вони ходили в степ шукати їсти. Розгрібали мишачі нори. Шукали зерно. У Вороному не дуже багато померло, бо була річка і люди пекли молюски, черепашки.

Доставали їх граблями із дна.

За роботу на полі давали куліш.

Результати проведеної роботи Артеменко Ю.Г. виклав у газетній статті

РІК ЧОРНОЇ СЛЪОЗИ

Голод — страшна біда людства. Історія містить чимало свідчень цього лиха. Від голоду гинули люди і в Стародавній Греції, і в Стародавньому Римі. Голод 1921 року у тодішній Республіці Рад забрав 20 мільйонів жителів.

Але 1933-й рік у цьому чорному ряду стоїть окремо. Бо це перший і поки що єдиний випадок за всю шеститисячну писану історію людства, коли голод організували верховні правителі країни. Такого не знала жодна країна світу у жодні часи.

Газети про голод в Україні у 1933 році не писали нічого. Жодного слова про цю жахливу подію не знайдете і в підручниках. Але страшний 33-й зберігся у пам'яті народу.

Напевне у кожному селі живуть свідки тих далеких подій. Вони багато що можуть пригадати. Ось що свідчить М. І. Войцехівський — Герой Соціалістичної Праці, колишній голова Києво-Святошинського райвиконкому міста Києва, почесний громадянин села Вороного: «В 1933 році я був призначений директором радгоспу, який спеціалізувався на відгодівлі беконних свиней для експорту в Англію. Дирекція радгоспу містилася в селі Антонівка Буцького району.

Відділки радгоспу були у Вороному (зав. М. Л. Ланін), Хижні (зав. І. Р. Горбачов), Охматові (зав. Будзін). Політвідділ очолював М. М. Царков, його заступник по політчастині — Пономаренко, по комсомолу — Родіонов.

Радгосп мав 24 тисячі голів свиней на відгодівлі, з них - 500 свиноматок. Щомісяця в Англію відправляли 1000—1200 свиней».

Не забуваймо, що це було в 1933 році. Свиней везли в Англію, а свої люди вмирили з голоду.

Ліквідація наслідків голоду проводилась також варварськими методами. Як розповів мені у свій час колишній (нині покійний) учитель історії Вороненської середньої школи Ілля Іларіонович Поліщук, для боротьби з голодом в Україні у 1933 році були створені «надзвичайні трійки». Один

з членів такої «трійки» — прокурор з Києва (прізвища не пам'ятаю) — приїхав у Маньківський район і став їздити по селах — шукати винних. Виглядало це так. Приїхавши в село, прокурор шукав когось із керівників. «Де голова сільради?», «Немає». «Де голова, колгоспу?». «Немає». «Де агроном?». «Немає». «Хто тут старший?». «Бригадир». «Підійдіть до мене. Підійдіть ще ближче».

Коли бригадир підійшов досить близько, прокурор витягнув револьвер і вистрілив в упор. Потім сказав: «Ось хто винен за голод. Не міг послати підводи на Поташ».

А на залізничній станції Поташ за записками прокурора селянам давали зерно.

Слід мати на увазі, що кількість померлих від голоду у Вороному була значно меншою ніж у сусідніх селах. Тут загинуло біля 200 чоловік. В той час як у сусідній Хижні — 1,5, а у Кищенцях 3 тисячі чоловік. Врятували черепашки, беззубки з ставка. За помешканнями вороненців ще багато років лежали величезні купи черепашок. До того ж у селі було відкрито дитячий будинок для сиріт, завдяки цьому багато дітей було врятовано.

Нижче читач цієї книги ознайомиться зі спогадами вороненців про голод 33-го року, записані учнями Вороненської школи. Кожний окремий спо-

гад ніби й мало про що говорить. Але всі разом вони дають досить пекучу картину життя того часу.

Крім того, учні школи під керівництвом Юрія Георгійовича склали повний список жителів села Вороного, які загинули в роки голодомору.

1.3. Громадянська війна

Відомо, що події Громадянської війни також пов'язані з нашим районом. І одною з таких подій була загибель в с Бузівці Олександра Яковича Пархоменка.

Як правило, Артеменко Ю.Г. міг не тільки сам провести пошуки та висвітлити їх у пресі, а й вмів направити своїх учнів на пошукову роботу та потім вдало оформити її в публікацію. Так сталося і в даному випадку, коли

син Юрія Георгійовича закінчував школу і йому потрібно було здавати екзамен з історії України. Що з цього вийшло, Валерій Артеменко виклав у своїй публікації:

Любо, братці, любо? (про деякі факти та легенди громадянської війни у районі) Коли наш учитель історії В. П. Зінорук повідомив, що серед варіантів здачі екзамену з історії України, є захист рефератів, то вагались недовго. Реферати були для нас новим, а нове - завжди цікаве. Темою мого реферату були події громадянської війни на Україні і, зокрема, у Жашківському районі. Велику увагу в ньому приділив двом визначним історичним особам - Олександру Яковичу Пархоменку та Нестору Івановичу Махну. Адже відомо, що доля звела їх у останньому для Пархоменка бою, саме в нашому Жашківському районі. У Вороному Пархоменку написав свій останній наказ. Через ніч, 3 січня 1921 року, він загинув в селі Бузівці. Пархоменко - людина з легенди. Він загально визнаний герой громадянської війни. Про Олександра Яковича писалися книги та знімалися кінофільми... Іншою була доля його супротивника - Нестора Івановича Махна. Довгий час про нього писали лише як про політичного бандита та неврастеніка. Але тепер є інші погляди на його особу, зокрема, що Нестор Іванович виражав інтереси селян, був талановитою людиною. Він воював і проти білих, і проти червоних. Воював за Україну. Його військовий талант визнавали навіть царські генерали.

Громадянська війна висунула багато талановитих полководців. Серед них Чапаєв, Пархоменко, Щорс, Котовський, Махно та інші. Але серед тих, хто успішно воював на фронтах громадянської війни, лише Махно не тільки не мав військової освіти, а й не служив жодного дня в армії. Про останній для О. Пархоменка бій є різні документи. Деякі автори пишуть не лише про героїзм Олександра Яковича, а й про його „вайлуватість“, про те, що Махно легко вислизав із пасток Пархоменка. Цікавими є спогади і легенди про бій біля села Бузівки жителів цього села. „Після бою на полі лежало багато вбитих, скрізь була розкидана зброя,

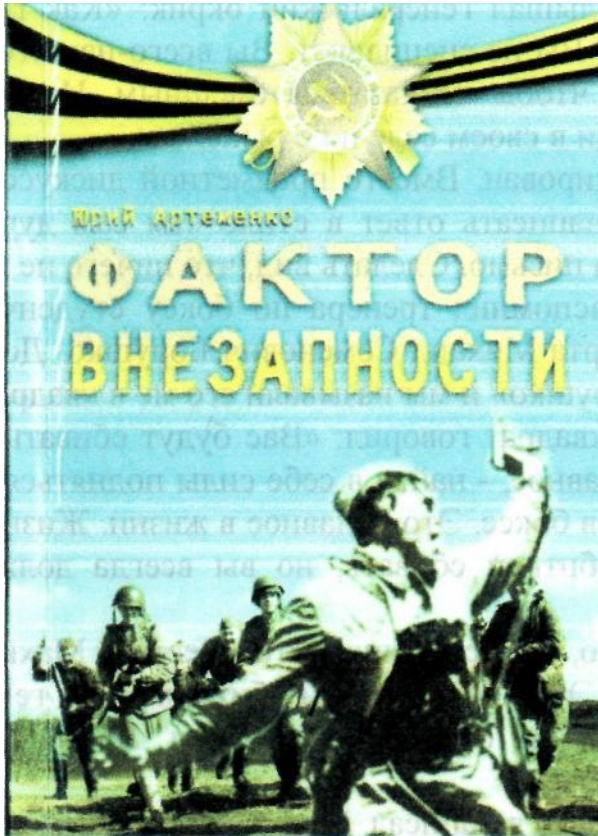
бродили коні. Бузівчани поховали полеглих, а коней та зброю розібрали по домівках. Однак, через деякий час прийшов наказ, із якого випливало, що все зібране селянами належало здати представникові влади. І ось у 1937 році за чаркою горілки розговорилися два сусіди, вони згадували минулі роки. „Жаль було здавати коні, - казав один із них, - такі гарні були. А другий, помовчавши, відповів: „Ет, та що там коні. От я тоді знайшов. Воно певне добре коштує. Тільки не знаю, кому його продати." Він поліз на піч і дістав загорнуту в полотняну ганчірку печатку зі штабу Пархоменка... На другий день „власника" печатки забрав „чорний ворон". З того часу про нього ніхто нічого не знає".

У спогади Бузівчан можна вірити, адже разом із О. Пархоменком загинув його штаб у складі Володимира Костянтинівича Мурзіна - начштабу, Григорія Федоровича Белякова - комісара, Олександра Олександровича Богенгарда, воєнкома Петра Івановича Жарикова та червоноармійців Г.Ф. Бондаренка, Я.М. Кузнецова. Ф.В. Литвинова, А.К. Шапошникова, П.Я. Угольникова.

Відомо, що махновці під час своїх рейдів, інколи ховали дорогоцінності. Про такий клад ходили чутки у Запоріжжі. Деякі очевидці розповідають, що перед останнім переходом кордону Нестор Іванович викопав частину своїх дорогоцінностей, що дало йому можливість існувати перші місяці за кордоном. Мало хто знає, що один із таких кладів був закопаний біля Бузівки, Кажуть, що в 1941 році один із вояків Махна повернувся з німцями, щоб забрати цей скарб. Але місцевість, у зв'язку з утворенням колгоспу, невпізнанно змінилась. Було переорано старі межі, насаджено лісосмуги, проведено нові дороги і тому цей шукач скарбів залишився з пустими руками.

Н. Махно і О. Пархоменко - не тільки запеклі вороги. У них було багато спільного: мужність, військовий талант. Обидва за взяття Катеринослава були нагороджені орденами Бойового червоного прапора. Махно був нагороджений таким орденом за номером 4. ці люди стали для нас символами боротьби за Україну, за народ. Але в той час у це поняття вкладався різний зміст. А ще їх можна назвати жертвами громадянської війни. І я впевнений, що рано чи пізно на місці загибелі О. Пархоменка буде стояти пам'ятник саме жертвам громадянської війни: і білим, і червоним разом, як це зроблено в Іспанії або Франції.

III. Публіцист

У своїй книзі «Фактор внезапности» Артеменко Ю.Г. виступає не тільки як історик, а й як публіцист.

Книга написана у вигляді листування генерала Московської армії та сільського учителя України. Вони ведуть полеміку над питанням : чому Червона Армія потерпіла поразку на початку війни і чому ми все-таки перемогли. У вступі автор розповідає про те, що стало початком даного листування:

«Однажды я получил письмо от своего школьного знакомого. Мы не были друзьями, даже не были одноклассниками, просто учились в одной школе и в одно время. Знакомый с детства мечтал стать офицером. Стал генера-лом. В конверте кроме письма оказались две статьи: «О причинах поражения красной Армии в начале Великой отечественной войны» и «О проблеме оценки людских потерь в ее ходе». Рукой генерала была сделана при-писка - информация к размышлению. Мне почему-то показалось, что ге-нерал совсем не читает современной литературы и отстал примерно лет на 50. Но, будучи человеком толерантным, я ограничился двумя ремарками:

1. Современные историки заявляют, что 22 июня 1941 года на нас напала фашистская Германия. Это наглая ложь. 22 на нас практически напала вся Европа.
2. Главную причину поражения Красной Армии в 1941 году Вы не указали: а это дух армии, он же был главным фактором победы в 1945.

В ответ услышал генеральский окрик: «Как Вы смеете обвинять всех

историков? Вы не специалист. Вы всего-навсего географ. Не лезьте не в свое дело, чтобы не казаться смешным. И т. д., и тому подобное. В общем, сиди в своем селе и не рыпайся».

Я был шокирован. Вместо предметной дискуссии оскорбления. Первая реакция - написать ответ в стиле «ты сам дурак». Вторая мысль - не отвечать на письмо. Сделать вид, что ничего не случилось.

Но тут я вспомнил тренера по боксу студенческих времен. Это был мастер спорта Михаил Семенович Борушко. Документы он подписывал «мсМС Борушко» и мы называли его мс в квадрате.

Так от мс квадрат говорил: «Вас будут сбивать с ног, но не упасть - не главное, главное, - найти в себе силы подняться. И это не только и даже не столько в боксе. Это - главное в жизни. Жизнь - тяжелая вещь. Жизнь вас будет бить и сбивать, но вы всегда должны найти в себе силы подняться.

Кроме того, я вспомнил, что Нестор Махно тоже был учителем географии. Это не мешало ему бить царских генералов и даже за взятие Екатеринослава он получил орден Боевого Красного знамени за номером 4.

Ответ генералу я написал. Но у меня очень плохой почерк. И я попросил своего внука набрать его на компьютере. Внучек, прочитав мое письмо, сказал: «Діду, навіщо тобі здався цей генерал? Краще напиши на цю тему книжечку».

Я прислушался к совету внука, но очень уж любопытным читателям должен сказать, что генерал - это лицо вымышленное, а дискуссия между генералом и сельским учителем - литературный прием».

Отже, хто хоче познайомитися з поглядами простого сільського вчителя географії на хід воєнних дій 65-літньої давнини та з'ясувати, хто ж все таки правий, відкрийте книжечку Юрія Георгійовича та й прочитайте. І, можливо, у вас виникне і свій погляд на це питання.

IV. Літературознавець

У свій час ім'я Докії Гуменної викликало різносторонні думки. Одні згадували її з тим почуттям, якого дійсно заслуговувала ця людина. Іншим вона була байдужа. А ще інші різко виступали проти неї називаючи її різними, не пов'язаними з цією жінкою, словами.

Велику роль у повернення доброго імені Докії Гуменній зіграв також Юрій Георгійович Артеменко. Він разом зі своїми однодумцями організовував зустрічі, газетні публікації, видав книгу.

У вступі до книги «Докія Гуменна повертається на Батьківщину» автор говорить : «Моя розповідь не про повернення Д.Гуменної на Україну взагалі, а про повернення письменниці на свою малу батьківщину, на Жашківщину. Про те, як повертається вона до нас своїми книгами. І повірте мені - це не так легко і просто, як здається». І далі автор у хронологічній послідовності знайомить нас з нелегким шляхом цього повернення . Разом з автором пригадаймо і ми його:

1.23 травня 1991 р. м. Київ. Київський державний університет ім. Т.Г.Шевченка. Урочисте засідання з нагоди 150-річчя з дня народження Михайла Драгоманова. На трибуні С.І.Горошко. Після виступу повертається у залу. І несподівано чує від сусіда: «А Ви знаєте, що у вашому Жашкові народилася визначна українська письменниця Докія Гуменна?». Сусідом Степана Іларіоновича виявився кандидат філологічних наук, редактор журналу «Слово і час» Сергій Квіт. Визначна українська письменниця? - здивувався Степан Іларіонович. А про неї й не чули на Жашківщині! Але нічого дивного. Адже навіть такі відомі професори літератури, як Микола Жулинський та Анатолій Погрібний ще зовсім недавно не мали й гадки про її існування. А далі починається майже детектив. Як зв'язатися з Докією Гуменною? Ця думка не дає спокою Степану Горошку. Написати листа? Але, по-перше, куди? Адже відомо лише те, що вона живе в Нью-Йорку. По-друге, як насмілитися? Як ризикнути?

Сучасній молоді не зрозуміти стереотипів мислення радянських людей. Для них аксіомою була громадська думка: «листуєшся з закордоном - ти зрадник або шпигун». Допоміг його величність випадок. Дружина Горошка Галина Василівна - викладач англійської мови. І саме до неї звернулися знайомі жашківці з проханням перекласти листа родичам. Виявляється у них є родичі у США, які живуть там давно і вже забули українську мову.

Рішення з'явилося миттєво. Вкласти і свій лист у лист до американців. На успіх і не сподівався. Чужі, зовсім незнайомі люди. Адреси немає. Навіщо їм якісь Горошко та Гуменна. Це зараз ми знаємо, що у США розшукати людину нічого не варто.

Степан Іларіонович розповідає, а мені згадується інше. 1941-й рік. Грудень. Сибір. До Москви на фронт без зупинок йдуть військові ешелони. В одному з них мій батько. Офіцер, артилерист, політрук Артеменко Георгій Михайлович. Він пише записку. Завертає в неї гайку. І на повнім ходу викидає з вікна. Пізніше мама розповідала мені, що цю єдину звістку від батька, цього листа без адреси їй принесли зовсім незнайомі люди. Жили ми тоді у місті Тулун Іркутської області. У місті було 50 тисяч мешканців.

Але повернемося назад. Минуло небагато часу і СІ. Горошко одержав з Америки посилку. Докія Гуменна надіслала йому кілька своїх книжок. Найцінніша з них "Діти Чумацького шляху", видана у 1948 році в ГУПОНХСНІ.

2. Рік 1993-й. Докію Гуменну вже давно і добре знають на Заході. Восени 1990-го у Нью-Йорку з нею познайомився професор А. Погрібний. Отже знають її і в Києві. До бібліотеки Спільки письменників України авторка прислала три посилки своїх книжок. Близько 30 примірників. У Будинку вчителів в Києві відбувся творчий вечір Докії Гуменної "Від Жашкова до Нью-Йорка". А на Жашківщині про письменницю ще й не чули. Степан Горошко мовчить. Мовчить Галина Безносок. Публікація А. Погрібного у журналі "Україна" 1992 року пройшла повз увагу жашківчан.

Хто перший прочитав статтю Миколи Мушика у першому номері журналу "Слово і час" за 1993-й рік, я й досі не знаю. Але ця стаття розбурхала жашківську інтелігенцію. Про Докію Гуменну стали говорити у школах, автобусах, просто на вулицях. Люди пишалися своєю землячкою, хоча жодного її твору ще ніхто і в очі не бачив.

3. 20 березня 1995 р. м. Жашків. Науковий співробітник Жашківського історичного музею О. Бондарева пише листа Докії Гуменній (адресу дізналася від Галини Валентинівно! Безносок, родина якої була близько знайома з сім'єю Гуменних). Вже 20 квітня та відповідає і надсилає до музею посилку зі своїми творами. Докладніше про своє листування із славетною землячкою розповість сама Оксана Петрівна. Але це пізніше.

4. 22 листопада 1995р. с Вороне. Вчителька Вороненської середньої школи Галина Романівна Сіра вперше на Україні проводить урок за романом Докії Гуменної "Діти Чумацького шляху".

5. 9 грудня 1995 р. м. Жашків. Директор історичного музею Олександр Йосипович Тютюнник вперше на сторінках газети "Жашківщина" розповідає читачам про землячку-письменницю. Допис "Зустріч з Докією Гуменною" ілюстрована фотознімками Докії Кузьмівни.

6. 1995 р. м. Київ. Видавничий дім "К.-М.Академія" видає казку-есей Д. Гуменної "Благослови, мати". Як зазначає у передмові сама авторка: "...після півстолітньої розлуки ми зустрічаємося знову, тепер уже на рідній землі". Наклад видання не зазначено. Але кілька7 десятків примірників все ж потрапили до жашківців.

7. Січень 1996 р. м. Жашків. В історичному музеї вперше проводяться "Докієні читання". Відвідувачам розповідають про письменницю, показують документи, фотографії і т.ін. Докладніше про це у розповіді О. Тютюнника.

8. 7 лютого 1997 р. м. Жашків. Газета "Жашківщина" пропонує читачам розвідку кандидата історичних наук, учителя Жашківської середньої школи №1, колишнього редактора районної газети Степана Іларіоновича Горошка про спадщину, яку залишила наша обдарована землячка, - "З любов'ю про Докію Гуменну".

9. 10 жовтня 1998 р. с Вороне. Вчителька Шукрута Н. П. знайомить учнів з оповіданням "Поклонник Зорі мудрих". Це із збірки "Чотири сонця", яка видана у США. Це подарунок письменниці історичному музею. Головна трудність у вивченні спадщини Докії Гуменної - відсутність її творів.

10. 25 листопада 1998 р. На прохання учнів та вчителів Вороненської СШ газета "Жашківщина" друкує "Поклонник Зорі мудрих", а у січні 1999-го - "Дівоча честь" (з цієї ж збірки).

11 1998 р. м. Київ. Український центр духовної культури видає роман Докії Гуменної "Діти Чумацького шляху". Наклад 5000 примірників. Для України це мізер. Але вчителі Жашківщини мають можливість придбати роман. Його починають вивчати у інших школах району. Але з цього питання існує і інша думка. Так, Іван Трохимович Дідик, завідувач районного методичного кабінету Жашківського райво у журналі "Сільська школа України" (№9, березень 2005 року) у статті "Творчість Докії Гуменної в літературній освіті учнів" пише: "Упродовж 12 років з життям і творчістю Д. Гуменної ознайомилися учні шкіл району". Тобто, з 1993-го року. З цим не можна погодитися. Принаймні це питання треба розділити на два: 1) з життям, 2) з творчістю.

З творчістю Гуменної аж ніхто з учителів не мав можливості оз- Я найомлювати учнів. Адже "Діти Чумацького шляху" вийшли, а "Поклонник Зорі мудрих" та "Дівоча честь" були надруковані у "Жашків-

щині" лише у 1998 році. Іван Трохимович у своїй статті виділяє тих учителів, які найбільш активно пропагують творчий доробок Докії Гуменної. Він називає прізвища таких учителів - ГР. Сіра, Л.Ю. Зінчук, Н.Л. Титаренко, Н.О. Цимбалюк та Н. В. Іщук. Але та ж сама Галина Романівна Сіра у 1993-му році була ще студенткою 5-го курсу Кіровоградського педагогічного інституту ім. В. Винниченка. І лише 22 листопада 1995 року вона провела свій перший урок по роману "Діти Чумацького шляху". Він же був і першим на Україні, так як "Діти" ще і до нас не дійшли, і єдиний примірник Галина Романівна одержала у Жашківському історичному музеї, в 1993 році вчителі могли ознайомлювати учнів лише з деякими подіями життя письменниці, почерпнутими із статей Мушика та І. Погрібного. Впевнений, що вони це робили. Принаймні такі, як Г. Дідик і Н. Титаренко.

А взагалі про те, як вчителі та учні Жашківщини вивчають літературну спадщину Докії Гуменної прочитаєте у статті самого Івана Трохимовича Дідика.

12. 1999 р. м. Жашків. СІ Горошко створює історико-культурологічне товариство імені Докії Гуменної. Про роботу цього товариства розповість сам Степан Горошко.

13. 8 березня 2000р. м. Жашків. "Діти Чумацького шляху" повернулися додому. Так стверджує Степан Горошко у газеті "Жашківщина".

14. 4 квітня 2000 р. м. Жашків. На фасаді районного Будинку культури відкрито меморіальну Дошку нашій землячці, українській письменниці Докії Кузьмівні Гуменній.

15. 2004-й рік. Сто років з дня народження Докії Гуменної. У школах, бібліотеках, будинках культури проводяться різноманітні заходи, конференції, тощо. Відзначається ювілей і у Спільці письменників України. На урочистостях присутня і делегація з Жашкова. Але у районній газеті "Жашківщина" про все це ані слова.

16. 2004-й рік. м. Жашків А тепер повертаємося до стереотипів мислення радянських людей. Докія Гуменна? А хто вона така?!

З нагоди 100-річчя з дня народження Д. Гуменної почесний громадянин Жашківського району С. І. Горошко у черговий раз звернеться до міської ради: "Пропоную вулицю, на якій жила письменниця, назвати її іменем". На цей раз міська рада прямо не відмовила. Запросили висловитися усіх бажаючих. І тут почалося:

-А хто вона така?! Чого опинилася аж у Америці? Чого вона втекла разом з німцями?

- Це німецька шлюха! Повія! Проститутка! -вживається навіть і ненормативна лексика.

- Це зрадниця Батьківщини! Дошку з Будинку культури зняти!

Знайшлися свідки, які бачили, як після захоплення Жашкова фашистами, вона несподівано об'явилася у містечку. Танцювала з німецькими офіцерами. Говорила, що німці це культурна нація. Агітувала їхати на роботу до Німеччини. На пропозицію прочитати її твори, відповідали: "Не читав і не буду читати! Чого вона виїхала? Значить, щось там було!" А як останній аргумент "Перейменувати вулицю Леніна вулицю якоїсь там Гуменючки - кощунство" (Гуменних по-вуличному називали Гуменюками). А на зборах у Будинку культури з прихильників творчості Докії Гуменної був лише С. Горошко. З цього приводу з нього відверте глузували. Проти його пропозиції проголосували одноголосно. Так вже мертва радянська влада познущалася з вже мертвої письменниці Як сказала журналістка з Одеси Олександра Марченко: "її час ще не настав". Та все ж історію не зупинити. Рано чи пізно, але у Жашкові буде вулиця імені Докії Гуменної. В цьому, шановні читачі, будьте впевнені.

Далі у своїй книзі втор наводить дописи людей , які відіграли велику роль у поверненні Докії Гуменної на Батьківщину Це: Сіра Г.Р.,Горошко С.І.,

Бондарова О.П. ,Заболотня Л.Д.Дютюнник О.І.,Гончарук В.П.,Жанна Гондарук. А також вміщені документи, листування та твір Докії Гуменної «Наталка будує нову Європу» .

Що ж, ця книга є ще одним своєрідним внеском Артеменка Ю.Г. у повернення Докії Гуменної на Україну.

V.Літератор, автор художніх творів

Є у творчості Юрія Георгійовича Артеменка і цікаві художні твори. Їх небагато. Але вони відкривають душу людини, показують, чим вона живе, що її цікавить. І,звичайно, як людина, життя якої пов'язане з дітьми, то і твори його про дітей.

Одним з таких оповідань є «Пухлина», у якому автор розповідає про те, як важко сільській дівчині - випускниці пробивати своє місце у світі, до цього не знайомому або мало знайомому їй. Щоб утвердитися, їй приходиться багато чого добиватися. Але саме утвердитися в цьому важкому світі їй допомагають знання. Автор вкотре підводить читача до думки, що в цьому світі рушійною силою є не гроші, як ми звикли вже вважати, а все - таки знання. І тому кожен учень, навчаючись в школі, має прагнути до них.

Ще одне оповідання -« Таня і Магеллан» . Юрій Георгійович - географ. І тому це і спонукало написати цей твір. Зрозуміло, що це художній вимисел автора. Тому у передмові автор говорить: «За непідтвердженими даними Магеллан був лише другим з європейців , що здійснив кругосвітню подорож. А хто ж був першим? Про це ви дізнаєтесь, прочитавши дану книжку».

Отож і ви відкривайте сторінки і відкривайте для себе незнайому версію за Ю. Артеменком.

Кіносценарій до легенди «Лебединий острів»

Павло Кучеренко

Автори сценарію: Мельничук Віта, Остапчук Тетяна – учні 11 класу

Автор :Понад Гірським Тікичем розташувалось чимале село Вороне. Праворуч від нього розлився величезний став, густо обсаджений столітніми вербами та осоками, а далі, по обидва боки ставу, піднялись піщані обривисті скелі. Вони то високо здіймаються вгору, то стрімко шугають вниз. Зелений пояс верб дугою окутує берег, деє далеко ховаючись за високими густими очеретами. На широкому ставу, неподалік села Охматова, ніби з блакитних плес прозорої води виринув чарівний острів. Весь він був вкритий старими вербами, осоками та гостроверхими тополями, а поміж ними, вистрілюючи подекуди свої темні голови, дрімали ялини та сосни. Майже всі дерева на острові були вкриті гніздами, і коли приходила довгождана весна, острів потроху оживав, чепаурился розкішною зеленню. Пташиний спів та шум крил не стихав цілими днями. Білокрилі чайки низько кружляли над водою, злегка черкаючи хвилі кінчиками крил і знову злітаючи в блакитний простір голубого неба. Вони тихо курликали, несучи з собою якусь жалібну і сумму мелодію. І тільки, коли рожеве сонце опускалося на вечірній пруг, тоді лише пташине царство потроху замовкало...

...На краю острова стояла невеличка хатина, навкруг якої ріс старий сад. Очеретяна покрівля цієї хатини низько звисала на обшарпані стіни, двоє віконць хрестиком ледь визирали, старенькі перенешені двері майже до половини ховалися у стрісі. На причілку хати стояв плетений з лози тин, на якому висіли рибальські сіті. За хатою — кілька вуликів-дуплянок, у смітті дерлася квочка з курчатами. На хаті стояло два лелеки, які давно вже облюбували для себе вигідне місце, звели з гілок чимале гніздечко і, вигинаючи довгі шиї, цокотіли дзьобами майже весь день. Жив у цій хатині наглядач ставу Остап Чумаченко.

Одного разу, саме перед Вознесінням, ввечері, старий сидів біля столу і плів рибальські сіті. За вікном стояла ніч, чорні хмари густо затягли небо, нестерпно шумів вітер. На столі у діда ледь блимав каганець, освітлюючи потемнілу від давності святу ікону Божої Матері, що висіла у темному, покритому цвіллю кутку. Остап сидів і думав, підсумовуючи прожиті роки тяжкої праці. Тепер, на старість, він зостався один, не маючи ні роду, ні плоду... Раптом знадвору почулося гавкання Рябка.

Дід Остап :Що там? А чи не забіг, був а, вовцюга до кошари? Піду лиш подивлюсь... .

(Зайшов за причілок хати і від несподіванки аж присів. На обставині, голосно пручаючись, кричала дитина. Остап взяв на руки замотане у лахміття дитя і поніс до хати.)

— Ох господи, нарешті ти послав у мій дім сім'ю.

(Старий став на коліна і якось по-дитячому зарідав, звертаючись до Матері Божої).

Дід Остап: Господи, ти змилювався наді мною і послав у мій дім дочку. Тепер, слава богу, буде кому доглянути мене до смерті...

Автор: Вже тиждень Остап бавиться з дитям, недосипаючи ночей, тиждень не спить, поїть овечим молоком. А якось у неділю, заколисавши дитину, вийшов на двір перепочити. Сів на призьбі проти сонця, набив тютюном люльку і закурив. Сонце вже високо підбилося на небо і гріло, аж пекло. За хатою в лісі кружляло гайвороння, стрекотали сороки, цвірінькали горобці, шугали човниками ластівки, годуючи своїх малят. На березі у гаю кувала сива зозуля. У Вороному вдарили дзвони, а згодом і в Охматові глухо бовкнув дзвін і тихо покотилася по водяній поверхні луна. На березі з'явилася жіноча постать і повернула до садиби Остапа.

(Килина підійшовши, низько вклонилася).

Килина: Добрий день, дідуню, з неділею святою будьте здоровенькі.

Дід Остап: Дякую дочко. Будь і ти здоровенька. По що бог послав у мій дім?

(Молодиця низько нахилила голову, зашарілась і стояла, перебираючи пальцями китиці квітчастої хустки)

Килина: Та я чула, що Господь у ваш дім дитину послав, то я бажала б до вас нянькою стати...

(Остап провів очима по бідному одязі молодиці)

Дід Остап: Звідкіля ж ти будеш родом, дочко?

Килина: Я з Охматова. Була у мене хвора ненька і це недавно померла. Тепер зосталася сиротою, одна-однісінька...*(плаче)*

Дід Остап: Досить, дочко, заспокойся, серденько. Царство їй небесне, земля їй пухом, — тихо промовив Остап. — А як же звати тебе?

Килина: Килиною...

Дід Остап: Гаразд, дочко. Завітай, Килинко, до моєї оселі, пізнайся з моїми вжитками. Та чи сподобається тобі у мена?..

Автор: Так і залишилась Килина жити у Остапа. Згодом взяли кумів, повезли дочку у Вороне та й охрестили. Назвав піп дитя Наталею. Чимало років пройшло, чимало у Тікичі води витекло. З кожним днем Наталя росла, виростала, кращала. От і виросла на диво гарна-прегарна, струнка, як тополя, легка, мов сонячний промінчик. Личко рожеве, як спасівчане яблуко, мов намальовані тоненькі шнурочки чорних брів. З-під довгих він визирали очі. як терен. Дівчина була з доброю душею та щирим серцем. Вже й старости приходили, але дівчина всім відмовляла. Хлопець у неї хороший був, ставний, широкоплечий. Звали його Мироном. Був він сиротою і жив біля скарбового двору у бабки, яка взяла його за свого. Тільки но він підріс, то подався до пана Ернеста Яновського працювати підпасичем.

Отож, одного разу, у вівторок, який був колись у Вороному базарним днем, Наталя вирішила відвідати ярмарок, щоб себе показати і побачитись з подругами та своїм милим. Одягнула тонку, вишиту поликами сорочку, корсет зелений, гарсуном гаптований, зелену запаску. На шию одягла пишне тонке намисто з дукачами, ще й взула

сап'янці червоні. Голову прикрасила живими тюльпанами та нарцисами. Килина провела дівчину на берег, ніжно поцілувала.

Прив'язавши човна, Наталя було направились до ярмаркової площі, коли біля неї зупинився фаєтон пана Ернеста Яновського.

Ернест Яновський: (змірявши постать Наталі з ніг до голови) Звідкіля ти будеш родом, дівчино?

Наталя: (зашарівшись від несподіванки) З острова

Ернест Яновський: То ти дочка Остапа Чумаченка?

Наталя: Так

Автор: Ярмарок гув, аж кипів людьми. Чого тільки на тому ярмарку не було! Корови, коні, вівці, свині, українські сіні воли, кози та сила різної птиці. Сперечання перекупок, галас, мукання, іржання коней— все зливалось в один гул. Попід двором розташувалися гончарі з горшками, мисками, накривками, баняками, горнятами-близнюками. Старі діди стояли поруч з дерев'яними виробами - граблями, ціпами, косами, рублями, ступами та іншим. А он діхтяр стоїть з бочкою і галасує: «Дьогтю, дьогтю, кому дьогтю!» А тут кравці, шевці розвішали свої товари та вироби на возах і полицях — кожухи, свитки, гуньки, бекеші, гаптовані чоботи, смушеві шапки, різні коміри — ягнячі, лисячі, заячі, з куниці, з видри. Перекупки вигукували, запрошували до свіжої риби, до риби жареної та вареної, до оселедців в бочках. А он керчики жирні, аж пальчики оближеш, патрані та смажені гуси, кури та качки, пшеничні і житні паляниці, калачі, книші, пироги та пампушки з часником і з маком, бублики на низках розвішені. Поряд сидить бабуся з величезним горшком:

— До мене! Гарячі рубці! А друга молодичка:

— У мене крепка варенуха!

От підходить вертлявий дідок, показуючи пальцем на банку:

— А чи можна покуштувати оту вашу варенуху?

— Чому б бо не можна, — відказує молодиця. Дідок, піднявши банку, смачно пийнув та й до другої:

— А ваша яка?..

Отож до вечора так накуштується. аж голова замакітриться...

Наталя, ледве проштовхавшись через ярмаркову площу, підійшла До каруселі. На каруселі на конях сиділи хлопці, а на бричках дівчата у різнобарвних корсетах, віночках та стрічках. Дізнавшись у подружок, де зараз може бути Миром, Наталя подалася до галяви коло церкви, на якій гуляли хлопці та дівчата з хрещика. А тут і Мирон уздрів Наталю, підійшов:

Мирон: Добридень, моя горлице. Чи скучила ти за мною?

(Мирон пригорнув дівчину і міцно поцілував).

Наталя: Он, лишенько, я забула розповісти тобі про свою зустріч з паном.

Питав, чия буду. Я відповіла, що Остапа Чумаченка дочка.

Мирон: Цікаво, чого це він так цікавиться тобою ?

Автор: Ще довго вони гомоніли та милувалися, ніби двоє воркували голубків. Наступного дня Ернест Японський завітав у дім Остапа. Килина саме поралася біля печі, а Наталя, замівши, струшувала в хаті татарським зіллям. Остап стояв на колінах перед образом, молився.

Пан: Доброго дня, пане господарю.

Дід Остап : Доброго здоров'я, пане, добродію .

(Остап підвівся з колін на ноги)

Автор: Пан був середнього зросту, присадкуватий з чималим животом. На ньому було все нове і модне — жовтий жупан з розпіркою, жовта жилетка з-під якої сліпила білизна очі сорочка з високим стоячим коміром, гострими кінцями донизу. Темно-синє галіфе тісно облягало литку. Але з виду пан був негарний, Мав здорову, як гарбуз голову, червону і до того ж лису. З широкого лоба звисали довгі кудлаті брови. Горбатий, як у джури, ніс нагадував дятла, стирчали руді вуса, підборіддя ж було чисто поголене.

(Яновський кинув погляд на Наталю і якимось зразу ніби зам'явся. Потім мовив на якійсь змішаній українсько-російсько-польській мові)

Пан: Поскольку вам звісно, що у мене скоро збудеться рік, як померла моя панянка, то я бардзо прошу вас ,Остапе, іскренно пріношу вам требованія оддати вашу дочку за мене в панянки. Тойсь, по-мужицьки, в жони. А хозяйку ізвольте, дедушка, оддати мені в покої горнічної.

(Остап упав на коліна перед паном)

Дід Остап : Паночку добродію. Наталя в мене ще зовсім молода, на спаса їй виповниться тільки шістнадцять. Ще, й з бідної сім'ї, вона Для вас не пара. Шукайте, добродію, на маєтку панію. а горнічну в покої молодшу беріть, чи ж мало у скарбу дівчат

Пан: Не вам мене учіть, дедушка! — сердито відповів пан

(З цими словами вийшов. Двері глухо закрипили і грюкнули, аж у вікні забряжчало. Наталя стояла , як вкопана, Килина ж голосно заголосила, схиливши голову на коліна)

Килина : Господи, де ти взявся на нас. Святий ангеле, одведи це наслання від нас, змилуйся над нами бідними...

Автор : На третій день пан забрав Килину у маєток. Наталя тяжко ридала, Остап весь день ходив сумний і не знав що робити і кому скаржитися.

На Зелені святки Наталя поїхала у Вороне, щоб поворожити у циган про свою долю і розповісти про своє горе милому. День стояв тихий і сонячний. На широкому зеленому лузі, де неквапно тече річка Гірський Тікич, стояв великий циганський табір Дванадцять підвід-кібіток стояло навколо нього. Осторонь, попід річкою, на густій зеленій траві паслися спутані коні. За шатрами гуртувалася челядь циган. Саме в цей день табір святкував циганське весілля. Награвала гітара, молодий циганчук в блискучих легких хромових чоботях тримав за руку молоду гарну циганочку. Та була пишно вдягнена в шовки і жовті сап'янці. Блискотіли золоті сережки та

персні, на шиї виблискувало кілька рядів дорогоцінного намиста.
(Одна з циганок помітила Наталю, яка стояла осторонь, і підійшла)

Циганка : Дівчино, давай поворожу...

(Наталю подала циганці руку.)

Циганка : І гарнати, і вродлива, але нещаслива.

Наталю : Знаю я . але що з цим подієш?

Циганка : Гаразд, я відкрию для тебе, що знаю і що зможу тобі допомогти.

Наталю : Ой, допоможіть , тітонько, бо життя з нелюбом-гірше смерті

Циганка : Тобі, дочко, суджений темно-русий валет, але, на жаль, нав'язується до тебе рудий король . Тепер, дочко, дивись на небо. На ньому пливуть перисті хмари. (Циганка повернулася на схід і показала Наталю) Он повний місяць ледь видніється, він ще молодий. Тобі треба чекати поки місяць стане на підповня, а небо чистим, зоряним. Саме на Івана Купала потрібно тобі йти зі своїм милим на пошуки квітучої папороті. Ви підете он на той острів, що на ставку. Там стоїть довговічний дуб, а біля дуба невеличке озеро. Там, навколо озера, росте багато квітів, а поміж квітами розкидані папоротники. Якщо вам не пощастить знайти розквітлу папороть на Івана Купала, тоді вирушайте на пошуки на другу ніч, а якщо і на другу ніч не пощастить знайти, тоді вирушайте на третю. Тільки з умовою, щоб до третіх півнів ви повернулись з квітучою папороттю додому, інакше удачі вам не бачити. Тоді станеться непоправне. Тепер, дочко, на прощання позолоти циганці руку...

Автор:Після ворожіння Наталю пішла на панський двір знайти Мирона , щоб розповісти йому новини .

Мирон: Наталю, серденку, що сталося, що ти мене аж тут знайшла, не дочекавшись вечора?

Наталю: Мироне, голубе, приходив пан Ернест Яновський до нас в дім, забрав тьотю Килину до себе покоївкою, а мені грозився, що забере до маєтку в панянки.

Мирон :От горе.Клятий панюра. Що ж нам діяти, серце моє?

Наталю : Хочу тобі, Мироне, сказати, що я сьогодні ходила на луг до циган ворожити. Циганка сказала, що саме на Івана Купала, на підповня місяця, на острові, біля озера, треба опівночі вирушати нам на пошуки квітучої папороті. Тоді лиш нам усміхнеться щастя і виповняться мрії нашого життя.

Автор:Мирон провів Наталю на берег. Вони ще довго гомоніли, милувались під вербою. Вже й сонце низько сіло над обрієм, десь на вербі глухо загукав одуд.

Мирон : Тоді , мила, чекай мене на Івана Купала ввечері, де буде гуляти вся молодь .

Автор : Настав довгожданий день Івана Купала. Вечоріло, день видався теплий і гарний, а небо чисте-чисте. Вечірнє сонце ховалось за верби, його рожеве проміння кидало то золотом, то сріблом на острів, на стрімкі тополі, осокори та верби. Голубе прозоре марево хвилями

лилось, коливалось, тремтіло. Зелене листя, залите сонцем, мерехтіло і переливалось різними фарбами, а острів набував фантастичного вигляду. До нього підпливали човни з Вороного, Охматова та Сабадаша. На човнах прикрашені віночками та стрічками сиділи дівчата та хлопці у вишитих сорочках. Вечір мав відбутись чудовим, захоплюючим для молоді.

Наталя, гарно нарядившись, вирушила на вечорниці. Вузька звивиста стежка, густо заросла високою береговою травою, материнкою червоною, смілкою та чебрецем, вела до вечорниць. Вечірнє сонце заходило за обрій, кидало проміння на хлопців та дівчат, на їхні свіжі молоді лиця, на білі вишиті сорочки, на кохти та корсети, на стрічки та віночки з свіжих пахучих квітів.

...А човни все прибували і прибували. Осторонь підійшов і причалив чималий човен з троїстими музиками, з хлопцями та дівчатами. На березі дівчата вбирали спілими вишнями та квітами купальне гільце. Плели віночки з свіжих берегових квітів і пускали на воду, співаючи Купальських пісень.

Аж ось ударили троїсті музики «польку» та дівчата пішли у швидкий танець. Вони ніби на крилах літали і кружляли, як метіль, а різнобарвні віночки та стрічки тремтіли у коловоротному вирі, створивши один величезний вінок. Лиш тільки одна Наталя стояла осторонь від челяді і сумувала, чекаючи свого милого.

Раптом із-за високого очерету показався човен. Наталя відразу впізнала у ньому свого милого. Човен тихо причалив до берега.

Витягнувши його на берег, хлопець підійшов до Наталі, взяв її за руку, повів до сухої верби, що лежала осторонь на березі. Вони посідали на вербу. Мирон окутав стан дівчини свиткою, міцно поцілував у уста.

Зі ставу дихнув легенький вітерець і зашелестіли очерет і лепеха. Вода тихо плинула, заворушилось на воді латаття, загойдавсь хвильками кушір. Вгорі, на осокорі, закувала сива зозуля. Вже й повний місяць викотивсь, а зорі, як мак, густо встелили небо. Лише пісні ще лунали то в одному, то в другому селі, порушуючи нічну тишу. З веселими піснями та сміхом молодь розходилась по домівках.

Звернуло з півночі. Мирон з Наталею вирушили до озера в пошуки квітучої папороті. Наталя знала дорогу і йшла першою. Починався густий ліс, звивиста стежка вела в гущавину. Далі ліс все рідшав і місячне бронзове проміння падало на землю, освічуючи куші бур'яну та квітів. Згодом показався одинокий дуб-велетень, могутній і розкішний. Він високо підняв своє верхів'я і дивився в ніч. Осторонь дуба блищало озеро і місяць купався в ньому, воно було невеличке, майже все вкрите густим куширом та лататтям. Навколо озера густо ріс папоротник, поміж якого красувались запашні квіти. Дикий виноград та ожина вплелись в нижні гілки дуба і створили зелену стіну, пересохлу білими та синіми крученими паничами.

Наталя: От і прийшли. А квітів і папоротників, глянь лиш , Мироне, видимо-

невидимо.

Мирон : Не хвилюйся , моя квіточко. Знайдеми ми цвіт папороті. Все у нас буде добре.

Наталя. І ми на все життя залишимося разом?

Мирон : Так, моє сонце.

Автор : Вони почали бродити поміж чарівні квіти та папоротники , відшукуючи квітучу папороть. Раптом з-за озера злетіла втору згряя переляканих диких качок, десь закрумкали жаби в озері, закаркало напівсонне гайвороння угорі на дубі, і знову тиша. Вже й проспівали другі півні, а папороті так і не знайдено...

На другу ніч знову вирушили в пошуки. Але знову повернулись з порожніми руками. На третю ніч з великою надією і бажанням вирушили до озера. Зорі густо всипали небо. Озеро дрімало, лиш жаби, не втихаючи, кумкали, та зрідка у лісі кричав сич. Над озером стояв рідкий туман. Наталя з Мироном мовчазні ходили навколо озера і вдивлялись в папоротники. Вже й проспівали другі півні, а вони ще не кидали озера. На квітах та листі папоротника з'явилися сріблясті перли роси. Нарешті Наталя підійшла до одного з кущиків, глянула і на мить завмерла. Тут підійшов Мирон, Наталя з радості сплеснула в долоні, показуючи на квітучу папороть. Червона, аж вогняна, квітка заіскрилась, затремтіла при місячному сяйві. Зірвавши квітучу папороть , вони радісні повертались до човна! Тепер їх чекала удача, радісне сімейне життя. Зійшла вранішня зірка, заспівали треті півні.

На сході забагряніло небо, займався липневий ранок...

Остап проснувся, як тільки на світ благословило. Запаливши люльку, сів на призьбу причілка хати і все дивився на берег, де мали човном повернутись діти. Краплі срібної роси прозорими перлами вкрили маленькі жовті квіти і яскраво просвітлювались в ранковому сонці. На обривистому березі притулився великий кущ дикої ружі, на ньому густо красувались невеличкі рожеві квіти, а поряд стояла сива чапля позираючи то в один , то в другий бік. Сонце вже височенько піднялось над обрієм, а діти так і не повертались.

Остап зрозумів , що залишився тепер на острові він один-однісінький.

Використана література

1. Артеменко Ю.Г. Вороненці: збірка - Жашків: друк,1995 .-57 с.
2. Артеменко Ю.Г. Докія Гуменна повертається на Батьківщину: УВПШ.2006 .-69 с.
3. Артеменко Ю.Г. Воронянські дівчата: Вороне.2007.-45 с.
4. Артеменко Ю.Г. По слідах червоних слідопитів : Вороне.2008 .-94 с.
5. Артеменко Ю.Г. Таня і Магеллан :оповідання-Вороне.2005.-28 с.
6. Жаровська Н.В. ,Муляр Т.В. Метод проектів на уроках мови та літератури : Харків,Ранок .2011.-158с.
7. Поліщук А.І . Християнська абетка : Черкаси . 2006 . – 68с.